

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет радіоелектроніки

Факультет інформаційно-аналітичних технологій та менеджменту
(повна назва)

Кафедра економічної кібернетики та управління економічною безпекою
(повна назва)

АТЕСТАЦІЙНА РОБОТА Пояснювальна записка

рівень вищої освіти другий (магістерський)

Математична модель оцінки фінансової безпеки підприємства
(тема)

Виконав:

студент 2 курсу, групи ЕКМ-19-1
Самков В. В.
(прізвище, ініціали)

Спеціальність 051 Економіка
(код і повна назва спеціальності)

Тип програми освітньо-професійна
(освітньо-професійна або освітньо-наукова)

Освітня програма Економічна кібернетика
(повна назва освітньої програми)

Керівник проф. Полозова Т.В.
(посада, прізвище, ініціали)

Допускається до захисту

Зав. кафедри _____
(підпис)

Полозова Т. В.
(прізвище, ініціали)

2020 р.

Харківський національний університет радіоелектроніки

Факультет інформаційно-аналітичних технологій та менеджменту
(повна назва)

Кафедра економічної кібернетики та управління економічною безпекою
(повна назва)

Рівень вищої освіти другий (магістерський)

Спеціальність 051 Економіка
(код і повна назва)

Тип програми освітньо-професійна
(освітньо-професійна або освітньо-наукова)

Освітня програма Економічна кібернетика
(повна назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ:
Зав. кафедри _____
(підпис)
«___» _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ
НА АТЕСТАЦІЙНУ РОБОТУ

студентові Самкову Владиславу Васильовичу
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи Математична модель оцінки фінансової безпеки підприємства

затверджена наказом університету від 20 листопада 2020 р. № 1630 Ст

2. Термін подання студентом роботи до екзаменаційної комісії 18 грудня 2020 р.

3. Вихідні дані до роботи Наукові літературні джерела, періодичні видання, фінансова звітність підприємства, електронні джерела.

4. Перелік питань, що потрібно опрацювати в роботі _____

Вступ. 1 Теоретико-методичні основи фінансової безпеки підприємства. 2 Аналіз фінансово-економічних результатів діяльності СТОВ «Надія». 3 Моделювання оцінки фінансової безпеки підприємства. Висновки.

Перелік джерел посилання. Додаток.

5. Перелік графічного матеріалу із зазначенням креслеників, схем, плакатів, комп'ютерних ілюстрацій _____
1. Об'єкт, предмет, мета і завдання дослідження. _____
- 2-3. Розуміння поняття «фінансова безпека» у науковій літературі. _____
4. Риси фінансової безпеки. _____
5. Порівняльна характеристика сучасних методик оцінки фінансової безпеки підприємства. _____
6. Загальна та організаційна структура СТОВ «Надія». _____
7. Витрати на виробництво СТОВ «Надія» та Узагальнюючі показники ефективності. _____
8. Експрес-оцінка рівня фінансової безпеки СТОВ «Надія». _____
9. Кореляційна матриця впливу на коефіцієнт незалежності СТОВ «Надія». _____
- 10-11. Результати регресійного рівняння за 2019 рік. _____
12. Результати регресійного рівняння за 2020 рік. _____
13. Тактичні дії стабілізації. _____
14. Модель ідентифікації та оцінки загроз фінансовій безпеці підприємства. _____

6. Консультанти розділів роботи (п.6 включається до завдання за наявності консультантів згідно з наказом, зазначеним у п.1)

Найменування Розділу	Консультант (посада, прізвище, ім'я, по батькові)	Позначка консультанта про виконання розділу	
		Підпис	Дата

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№	Назва етапів роботи	Терміни виконання етапів роботи	Примітка
1	Теоретико-методичні аспекти оцінки фінансової безпеки на підприємстві	28.10.20-10.11.20	Виконано
2	Аналіз фінансово-економічних результатів діяльності СТОВ «Надія».	11.11.2--17.11.20	Виконано
3	Моделювання оцінки фінансової безпеки підприємства	18.11.20-25.11.20	Виконано
4	Оформлення атестаційної роботи	26.11.20-03.12.20	Виконано
5	Перевірка атестаційної роботи на плагіат	04.12.20-07.12.20	Виконано
6	Підготовка доповіді та ілюстративного матеріалу	08.12.20-14.12.20	Виконано
7	Рецензування атестаційної роботи	15.12.20-18.12.20	Виконано

Дата видачі завдання 20 листопада 2020 р.

Студент _____
(підпис)

Керівник роботи _____ проф. Полозова Т.В.

РЕФЕРАТ

Атестаційна робота: 77 с., 19 табл., 16 рис., 43 джерела, 1 додаток.

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА, ОЦІНКА, ПРОТИДІЯ ЗАГРОЗАМ, МОДЕЛЮВАННЯ, ФІНАНСОВИЙ СТАН.

Об'єктом дослідження є фінансова безпека СТОВ «Надія», предметом дослідження – сукупність теоретичних і методичних положень щодо моделювання оцінки фінансової безпеки підприємства.

Метою роботи є розвиток теоретичних та методичних підходів і розробка практичних рекомендацій щодо моделювання оцінки фінансової безпеки підприємства. Для досягнення мети вирішено основні задачі: вивчено теоретичні основи фінансової безпеки підприємства; проведено аналіз та оцінку фінансової безпеки підприємства; визначено напрями удосконалення забезпечення фінансової безпеки та запропоновано стратегію забезпечення фінансової безпеки.

Основні результати дослідження: визначено теоретико-суттєва характеристику понять «фінансова безпека»; досліджено сучасні методики оцінки фінансової безпеки; проаналізовано стан фінансової безпеки на підприємстві; побудовано модель впливу макроекономічних показників розвитку економіки на фінансову безпеку підприємства; побудовано модель ідентифікації та оцінки загроз фінансовій безпеці підприємства; надано методичні рекомендації щодо забезпечення розвитку фінансової безпеки підприємства.

ABSTRACT

Master thesis: 77 pages, 19 tables, 16 figures, 43 sources, 1 addition.

FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY, EVALUATION, COMBATING THREATS, MODELING, FINANCIAL STATUS.

The object of the study is the financial security of «Nadiya» altd., the subject of the study is a set of theoretical and methodological provisions for modeling the assessment of the financial security of the enterprise.

The aim of the work is to develop theoretical and methodological approaches and develop practical recommendations for modeling the assessment of financial security of the enterprise. To achieve this goal the main tasks are solved: the theoretical foundations of financial security of the enterprise are studied; analysis and assessment of financial security of the enterprise; the directions of improvement of maintenance of financial safety are defined and the strategy of maintenance of financial safety is offered.

The main results of the study: determined the theoretical and essential characteristics of the concepts of "financial security"; modern methods of financial security assessment are studied; the state of financial security at the enterprise is analyzed; the model of influence of macroeconomic indicators of development of economy on financial safety of the enterprise is constructed; the model of identification and assessment of threats to financial security of the enterprise is constructed; methodical recommendations on ensuring the development of financial security of the enterprise are provided.

ЗМІСТ

Вступ.....	6
1 Теоретико-методичні основи фінансової безпеки підприємства.....	8
1.1 Теоретико-суттєва характеристика фінансової безпеки підприємства..	8
1.2 Стратегія забезпечення фінансової безпеки підприємства.....	18
1.3 Аналіз сучасних методів і моделей оцінки фінансової безпеки підприємства.....	27
2 Аналіз фінансово-економічних результатів діяльності СТОВ «Надія»....	31
2.1 Аналіз основних техніко-економічних показників діяльності підприємства.....	31
2.2 Оцінка фінансового стану підприємства.....	38
2.3 Зовнішні та внутрішні фактори впливу на фінансову безпеку підприємства.....	47
3 Моделювання оцінки фінансової безпеки підприємства.....	52
3.1 Розробка математичної моделі оцінки фінансової безпеки підприємства.....	52
3.2 Практична реалізація запропонованої математичної моделі на прикладі СТОВ «Надія».....	55
3.3 Напрями підвищення рівня фінансової безпеки підприємства.....	66
Висновки.....	72
Перелік джерел посилання.....	74
Додаток А Копії публікацій.....	78

ВСТУП

У сучасних умовах нестабільності ринку успішний розвиток та функціонування будь-якого суб'єкта підприємницької діяльності в значній мірі залежить від надійної, якісної та ґрунтовної системи фінансової безпеки підприємства. Нагальна потреба у вивченні та розвитку питання фінансової безпеки підприємства виникла з переходом України до ринкової економіки і на сьогоднішній день є актуальною. Наукові дослідження доводять, що всі вітчизняні суб'єкти господарювання вимагають обґрунтованої та виваженої методики оцінки фінансової безпеки підприємства. Це обумовлено високим рівнем конкуренції, необхідністю постійної адаптації організаційно-економічного механізму управління підприємством до сучасних умов господарювання та досить великою кількістю в Україні збиткових і збанкрутілих підприємств.

Поняття фінансової безпеки й досі не отримало однозначного трактування й розглядається окремими науковцями під різним кутом. В Україні і за кордоном цією проблемою займалися Головка О. Г., Бланк І. А., Азаренкова Г. М., Барановський О. І., Біломістна І. І., Орехова К. В., Гринюк Н. А. та інші. Вирішенню окремих аспектів оцінки фінансової безпеки на рівні господарюючих суб'єктів приділяли увагу такі вітчизняні дослідники як Горячева К. С., Сословський В. Г., Медведєва І. Б. та інші, праці яких були використані в ході написання роботи.

Об'єктом дослідження є забезпечення фінансової безпеки підприємства.

Предметом дослідження є методи і моделі оцінки фінансової безпеки підприємства.

Базою дослідження обрано фінансові результати діяльності сільськогосподарського товариства з обмеженою відповідальністю «Надія».

Мета дослідження – теоретичне обґрунтування розробки моделі фінансової безпеки підприємства.

Для досягнення мети у роботі було досліджено теоретико-суттєву характеристику фінансової безпеки підприємства, стратегію забезпечення фінансової безпеки підприємства. Був проведений аналіз сучасних методів і моделей оцінки фінансової безпеки підприємства, аналіз основних техніко-економічних показників діяльності підприємства. Також була проведена оцінка фінансового стану підприємства та проаналізовано зовнішні та внутрішні фактори впливу на фінансову безпеку підприємства. Також для досягнення мети, була розроблена математична модель оцінки фінансової безпеки підприємства, та запропонована практична реалізація на прикладі підприємства.

Дотримання пропозицій та рекомендацій, наведених в роботі дозволить покращити фінансовий стан підприємства аграрного сектору, що забезпечить стабільну фінансову безпеку як галузі, так і держави.

1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Теоретико-суттєва характеристика фінансової безпеки підприємства

За ринкових умов господарювання дуже важливого (якщо не вирішального) значення набуває економічна безпека всіх суб'єктів підприємницької та інших видів діяльності.

Економічна безпека підприємства – це такий стан корпоративних ресурсів (ресурсів капіталу, персоналу, інформації і технології, техніки та устаткування, прав) і підприємницьких можливостей, за якого гарантується найбільш ефективно їхнє використання для стабільного функціонування та динамічного науково-технічного й соціального розвитку, запобігання внутрішнім і зовнішнім негативним впливам [1].

Розрізняють сім функціональних складових економічної безпеки підприємства: фінансова, інтелектуальна та кадрова складові, техніко-технологічна складова, політико-правова, екологічна, інформаційна і силова складові (рисунок 1.1) [2]. Домінуючою та визначальною складовою економічної безпеки підприємства, забезпеченню якої повинна приділятися особлива увага є фінансова складова.

Її значимість не залежить від галузевої специфіки підприємства. Це обґрунтовується, насамперед, самою сутністю підприємства, тобто господарською діяльністю, яка спрямована на отримання максимального прибутку або підприємницького доходу. Крім того, саме фінансові результати та фінансовий стан підприємства характеризують його спроможність пристосовуватися до змін у зовнішньому середовищі та адаптуватися до існуючого ринкового механізму [2].

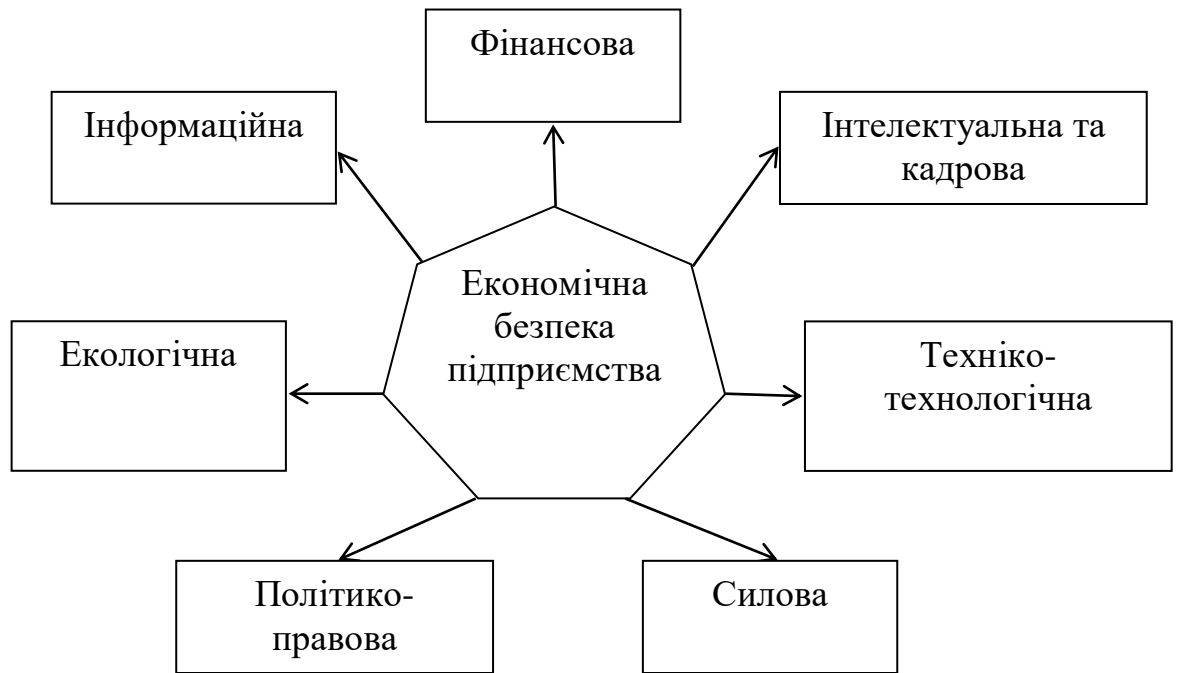

Рисунок 1.1 – Функціональні складові економічної безпеки підприємства

Фінансова складова економічної безпеки підприємства може бути визначена як стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів підприємства, що виражається в максимізації прибутку та підвищенні рентабельності діяльності підприємства, якості використаних основних і оборотних активів, структури капіталу.

Отже, питання забезпечення безпеки підприємства на сьогоднішній день є надзвичайно актуальним. І якщо раніше наукова думка зосереджувала свою увагу виключно на економічній безпеці, то сьогодні все більше науковців наголошують на необхідності створення фінансової безпеки, як окремого елемента системи економічної безпеки, що має відповідати за безпеку саме сфери фінансових відносин.

Фінансова безпека охоплює: фінансову безпеку окремого громадянина, домашніх господарств, населення в цілому, підприємців, підприємств, організацій, установ та їх асоціацій, галузей господарського комплексу,

регіонів, окремих секторів економіки, держави та різноманітних міждержавних утворень, світового співтовариства в цілому [3]. Але предметом даної роботи є саме фінансова безпека підприємства, на якій і буде зосереджена увага.

Головна мета фінансової безпеки підприємства полягає в тому, щоб гарантувати його стабільне та максимально ефективне функціонування сьогодні та високий потенціал розвитку в майбутньому.

Необхідність постійного дотримання фінансової безпеки зумовлюється об'єктивно наявним для кожного суб'єкта господарювання завданням забезпечення стабільності функціонування та досягнення головних цілей своєї діяльності. Рівень фінансової безпеки підприємства залежить від того, наскільки ефективно його керівництво і спеціалісти (менеджери) будуть спроможні уникнути можливих загроз і ліквідувати шкідливі наслідки окремих негативних складових зовнішнього і внутрішнього середовища [3].

Фінансова безпека підприємства – це складне поняття, тому точки зору щодо його сутності розходяться. Ми відобразили бачення сутності поняття «фінансова безпека» різними науковцями (таблиця 1.1).

Таблиця 1.1 – Розуміння поняття «фінансова безпека» у науковій літературі

№	Автор	Визначення
1	2	3
1	Барановський О.І.	Фінансова безпека – це рівень забезпеченості громадянина, домашнього господарства, верств населення, підприємства, організації, установи, регіону, галузі, сектора економіки, ринку, держави, суспільства, між державних утворень, світового співтовариства фінансовими ресурсами, достатніми для задоволення їх потреб і виконання існуючих зобов'язань [4].
2	Тивончук С. В.	Фінансова безпека підприємства – це захист від можливих фінансових втрат і попередження банкрутства підприємства, досягнення ефективного використання ресурсів [5].

Продовження таблиці 1.1

1	2	3
3	Бланк І.О.	Фінансова безпека підприємства являє собою кількісно та якісно детермінований рівень його фінансового стану, що забезпечує стабільний захист його пріоритетних збалансованих фінансових інтересів від ідентифікованих реальних і потенційних загроз внутрішнього та зовнішнього характеру, параметри якого визначаються на основі його фінансової філософії і створюють необхідні передумови фінансової підтримки стійкого розвитку в поточному та перспективному періоді [6].
4	Горячева К. С.	Фінансова безпека підприємства – такий його фінансовий стан, котрий характеризується збалансованістю і якістю фінансових інструментів, технологій і послуг, стійкістю до загроз, здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію власних фінансових інтересів, місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів, а також забезпечувати ефективний і сталий розвиток цієї фінансової системи [7].
5	Демченко І. В.	Фінансово безпечна компанія – це та, яка виважено і оптимально підходить до використання і управління своїми фінансовими ресурсами, здійснює чіткий їх контроль, оперативно реагує на будь-які загрози, внутрішні чи зовнішні, з метою їх мінімізації або уникнення без шкоди для загальної діяльності [8].
6	Папєхін Р.С.	Фінансова безпека – визначає граничний стан фінансової стійкості, в якому повинно знаходитися підприємство для реалізації своєї стратегії, характеризується спроможністю підприємства протистояти внутрішнім і зовнішнім загрозам [39].
7	Єпіфанов А. О.	Фінансова безпека – стан підприємства, що: - дозволяє забезпечити фінансову рівновагу, стабільність, платоспроможність і ліквідність у довгостроковому періоді; - забезпечує достатню фінансову незалежність; задовольняє потреби підприємства у фінансових ресурсах для стійкого розширеного відтворення [40].

Продовження таблиці 1.1

1	2	3
8	Кириченко О.А., Лаптев С.М., Пригунов П.Я., Захаров О.І.	Фінансова безпека – стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів підприємства, виражений у найкращих значеннях фінансових показників прибутковості і рентабельності бізнесу, якості управління, використання основних і оборотних засобів підприємства, структури його капіталу, норми дивідендних виплат по цінних паперах підприємства, а також курсової вартості його цінних паперів як синтетичного індикатора поточного фінансово-господарського стану підприємства і перспектив його технологічного і фінансового розвитку [41].
9	Пластун О. Л.	Фінансова безпека – певний механізм за допомогою якого досягається стабільний розвиток господарського суб'єкта та забезпечується ефективність його діяльності шляхом використання різних фінансових важелів, методів тощо [9].
10	Васильченко З. М.	Фінансова безпека підприємства – це і є сама захищеність фінансових інтересів суб'єктів господарювання на всіх рівнях фінансових відносин [10].
11	Власюк О. С.	Фінансова безпека підприємства – це складова економічної безпеки підприємства, яка являє собою такий стан підприємства, що: забезпечує оптимальне залучення та ефективне використання фінансових ресурсів підприємства; дозволяє самостійно розробляти та впроваджувати фінансову стратегію; дозволяє ідентифікувати небезпеки та загрози стану підприємства та розробляти заходи для їх вчасного усунення; має бути оцінена якісними та кількісними показниками, які мають граничні значення [28].
12	Волкова Н. А.	Фінансова безпека підприємства – це такий фінансовий стан, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх впливів, дозволяє забезпечити ефективну діяльність підприємства за рахунок оптимального залучення майна, переданого установниками в управління в довгостроковому періоді [29].

Продовження таблиці 1.1

1	2	3
13	Ареф'єва О. В.	Фінансова безпека підприємства – це стан захисту від загроз, що виникають у процесі його розвитку та функціонування, як суб'єкт фінансових відносин [26].
14	Бланк І. А.:	Фінансова безпека підприємства є основним елементом системи його економічної безпеки, в загальному складі елементів економічної безпеки; фінансова безпека є системою кількісних і якісних параметрів фінансового стану підприємства, що в комплексі відображають рівень його фінансової захищеності; об'єктом забезпечення фінансової безпеки є сформована система пріоритетних фінансових інтересів підприємства, що потребують захисту в процесі фінансової діяльності; важливим цільовим спрямуванням системи фінансової безпеки підприємства є створення необхідних фінансових передумов стійкого зростання підприємства в поточному і перспективному періодах; основою формування фінансової безпеки підприємства є ідентифікована система реальних і потенційних загроз зовнішнього та внутрішнього характеру його фінансовим інтересам; фінансова безпека підприємства є системою, що забезпечує стабільність вадливих фінансових пропозицій розвитку підприємства, які формують захищеність його фінансових інтересів [11].
15	Жихор О.Б, Фоменко А.А.	Фінансова безпека підприємства – діяльність з управління ризиками та захисту інтересів підприємства від зовнішніх та внутрішніх загроз з метою забезпечення стабільного розвитку підприємництва в поточній та стратегічній перспективах [12].
16	Єрмощенко М. М.	Фінансова безпека — це такий стан фінансово-кредитної сфери, який характеризується збалансованістю і якістю системної сукупності фінансових інтересів, достатністю обсягів фінансових ресурсів для всіх суб'єктів господарювання і населення в цілому, що забезпечує ефективне функціонування національної економічної системи і соціальний розвиток [22].

Таким чином виділено наступні риси фінансової безпеки (таблиця 1.2), які підтримано таким числом науковців (відображено у відсотках): стійкість до загроз (57,9%), стан (52,6%), забезпеченість та ефективне використання фінансових ресурсів (47,4%), захищеність фінансових інтересів (36,8%), фінансова рівновага та стійкість (31,6%), метою є стабільний розвиток підприємництва (31,6%), забезпечення досягнення стратегічних цілей (21,1%), захист від можливих фінансових втрат (15,8%), якість фінансових інструментів (10,5%), здатність підприємства ефективно проводити фінансову діяльність (10,5%), діяльність з управління ризиками (10,5%), механізм (5,3%), взаємозв'язок підприємства з державою (5,3%), попередження банкрутства підприємства (5,3%).

Таблиця 1.2 – Риси фінансової безпеки

Розглядають фінансову безпеку як:	Науковці																
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
Механізм									+								5,3
Стан	+		+	+		+	+	+			+	+	+			+	52,6
якість фінансових інструментів	+			+													10,5
здатність підприємства ефективно проводити фінансову діяльність									+			+					10,5
взаємозв'язок підприємства з державою																+	5,3
захищеність фінансових інтересів	+		+	+			+			+				+			36,8

Продовження таблиці 1.2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
забезпеченість та ефективне використання фінансовими ресурсами	+	+					+	+			+	+				+	47,4
фінансова рівновага та стійкість						+	+	+				+		+			31,6
забезпечення досягнення стратегічних цілей				+				+			+						21,1
захист від можливих фінансових втрат		+	+				+										15,8
попередження банкрутства підприємства		+															5,3
стійкість до загроз				+	+	+	+	+					+	+	+		57,9
діяльність з управління ризиками											+					+	10,5
метою є стабільний розвиток підприємництва			+	+			+		+						+	+	31,6

Для більш детального розгляду дефініції «фінансова безпека підприємства» автором виконаний морфологічний аналіз складових (таблиця 1.3), де розкривається кожна базова категорія фінансової безпеки підприємства.

Тобто фінансова безпека представляє такий стан підприємства, який:

– дозволяє забезпечити фінансову рівновагу, стійкість, платоспроможність і ліквідність підприємства в довгостроковому періоді;

- задовольняє потреби підприємства у фінансових ресурсах для стійкого розширеного відтворення підприємства;
- забезпечує достатню фінансову незалежність підприємства;
- здатне протистояти існуючим і виникаючим небезпекам і погрозам, прагнучим заподіяти фінансовий збиток підприємству, або змінити небажано структуру капіталу, або примусово ліквідувати підприємство;
- забезпечує достатню гнучкість при ухваленні фінансових рішень;
- забезпечує захищеність фінансових інтересів власників суб'єкта господарювання [13].

Таблиця 1.3 – Морфологічний аналіз визначення сутності дефініції «фінансова безпека підприємства»

Складова	Визначення категорії
Механізм	Сукупність органів і процесів, з яких складається певне явище
Стан	Обставини, умови, в яких хто-, що-небудь перебуває, існує
Важіль	Засіб, який може сприяти розвитку чогось, досягненню мети
Збалансованість	Співвідношення взаємно обумовлених частин, елементів, що забезпечує нормальне існування, функціонування, роботу чого-небудь
Стратегія	Спосіб дій, лінія поведінки кого-небудь

Крім цього, фінансова безпека підприємства повинна забезпечити: по-перше, умови збереження комерційної таємниці, інтелектуальної власності та інформації; по-друге, систему захисту підприємства від негативного впливу зовнішнього середовища, зокрема, систему швидкого реагування на різноманітні зовнішні загрози; по-третє, найбільш ефективне використання

корпоративних ресурсів для уникнення загроз і забезпечення стабільного функціонування підприємства в поточному та майбутньому періоді.

Таким чином, спираючись на проведені дослідження, можна сформулювати наступне визначення поняття «фінансова безпека підприємства»: фінансова безпека підприємства – це стан, який характеризується фінансовою рівновагою, стабільністю, платоспроможністю і ліквідністю підприємства, який досягається шляхом застосування окремих заходів, важелів, інструментів, що дає змогу вчасно ідентифікувати зовнішні і внутрішні загрози діяльності підприємства та своєчасно на них відреагувати. Дане визначення найбільш повно відображає сутність поняття фінансова безпека, оскільки воно не тільки дає характеристику даній економічній категорії, а й зазначає головну мету фінансової безпеки підприємства [14]. Процес забезпечення фінансової складової економічної безпеки підприємства можна розглядати, як процес запобігання всебічних збитків від негативних дій на економічну безпеку підприємства за різними аспектами її фінансово-господарської діяльності.

Фінансова безпека суб'єктів підприємництва є важливою складовою економічної безпеки і представляє собою здатність суб'єкта підприємництва здійснювати свою господарську, в тому числі й фінансову діяльність, ефективно і стабільно протягом невизначеного періоду часу, шляхом використання сукупності взаємопов'язаних діагностичних, інструментальних та контрольних заходів фінансового характеру, що мають оптимізувати використання фінансових ресурсів, забезпечити належний їх рівень та нівелювати вплив ризиків внутрішнього і зовнішнього середовища.

1.2 Стратегія забезпечення фінансової безпеки підприємства

Діяльність щодо забезпечення фінансової безпеки підприємства має бути спрямована на захист своїх фінансових інтересів, без першочергової реалізації яких неможливе стабільне його функціонування і розвиток. У якості вихідних аспектів організації діяльності підприємства щодо забезпечення фінансової безпеки слід виділяти: розробку механізму визначення пріоритетності життєво важливих фінансових інтересів підприємства, сфер і особливостей їх реалізації; виявлення загроз і суб'єктів загроз фінансової безпеки в сучасних умовах; визначення об'єктів захисту; визначення ознак, що свідчать про вчинення дій, що завдають шкоди життєво важливим фінансовим інтересам підприємства; визначення основних чинників і умов, що складаються у сфері забезпечення фінансової безпеки підприємства; аналіз особливостей і механізмів нанесення збитку життєво важливим фінансовим інтересам підприємства; визначення компетенції та взаємовідносин відділів, які здійснюють діяльність щодо забезпечення фінансової безпеки; формування системи заходів з реалізації життєво важливих фінансових інтересів; здійснення заходів з протидії загрозам і локалізації наслідків [15].

Побудова та впровадження стратегії забезпечення фінансової безпеки підприємства не є формалізованою. Ми вважаємо, що вона повинна відповідати наступним принципам (рисунок 1.2).

Стратегія забезпечення фінансової безпеки, побудована на цих принципах, повинна включати в себе:

– систему забезпечення фінансової безпеки як сукупність заходів та діяльність з їх реалізації суб'єктів безпеки в цілях надійного стабільного функціонування фінансових відносин на підприємстві та між господарюючими суб'єктами [21];

– критерії розподілу компетенції суб'єктів господарювання щодо забезпечення фінансової безпеки, що враховують: сферу діяльності, наявні механізми забезпечення, характер загроз (загрози-процеси, загрози-фактори, загрози-дії), що їх функції;

– модель діяльності щодо забезпечення фінансової безпеки [16].

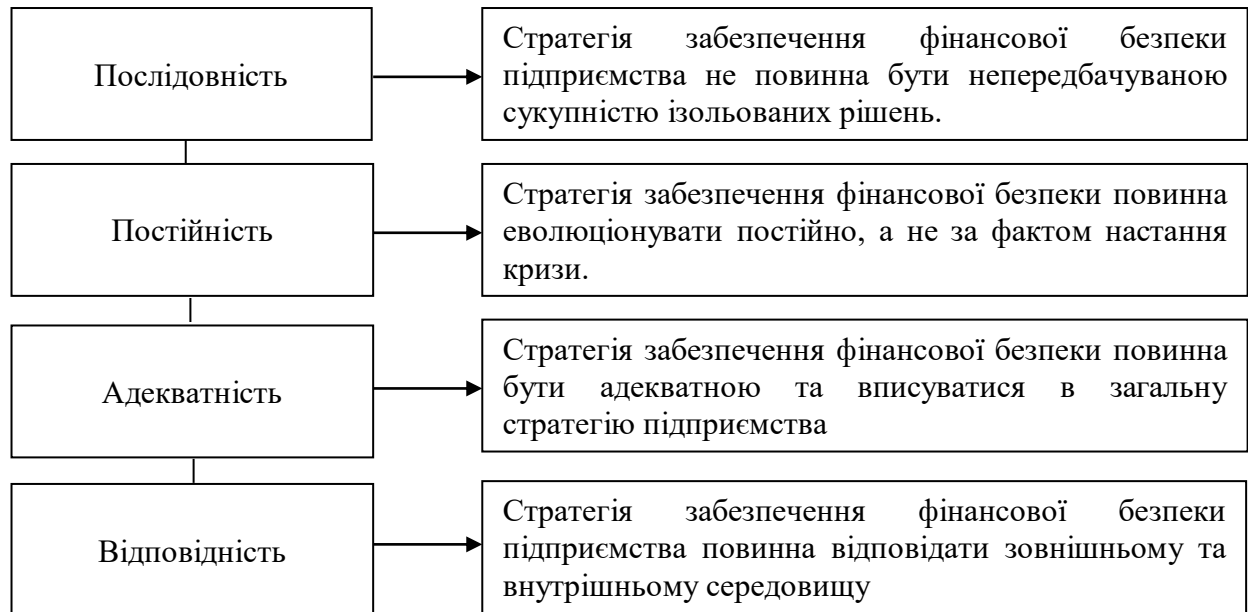

Рисунок 1.2 – Принципи стратегії забезпечення фінансової безпеки підприємства

В літературі описані декілька варіантів етапів побудови стратегії підприємства, які не мають кардинальних протиріч.

Було проаналізовано етапи виділені А.М. Ковалевою (рисунок 1.3) [42].

Підхід І. А. Бланка є найбільш розповсюдженим стосовно складу етапів стратегічного управління фінансово-економічною безпекою підприємства (рисунок 1.4) [6].

О. Є. Гудзь вважає, що формування стратегії фінансової безпеки доцільно здійснювати за наступним алгоритмом, який включає п'ять кроків:

– визначення впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища на діяльність підприємства;

- оцінка рівня фінансової безпеки підприємства;
- виявлення та оцінка загроз фінансовій безпеці підприємства;
- формулювання стратегії фінансової безпеки підприємства та розробка моделі її забезпечення;
- реалізація стратегії фінансової безпеки організації [15].

Рисунок 1.3 – Етапи розробки стратегії управління фінансово-економічною безпекою підприємства

На першому етапі необхідно проаналізувати стратегію, яка діє на підприємстві. При вивченні попередньої стратегії забезпечення фінансової безпеки підприємства та досвіду її реалізації відбувається відбір та розгляд вірних та помилкових рішень, визначення причин невдач для їх уникнення в стратегії, що розроблюється [22].

Другим етапом побудови стратегії забезпечення фінансової безпеки підприємства повинно бути визначення його цілей та задач, досягнення яких

буде метою на весь період реалізації. Основною вимогою цього етапу є реальність цілей, які повинні бути підкріплені достатньою кількістю фінансових ресурсів.

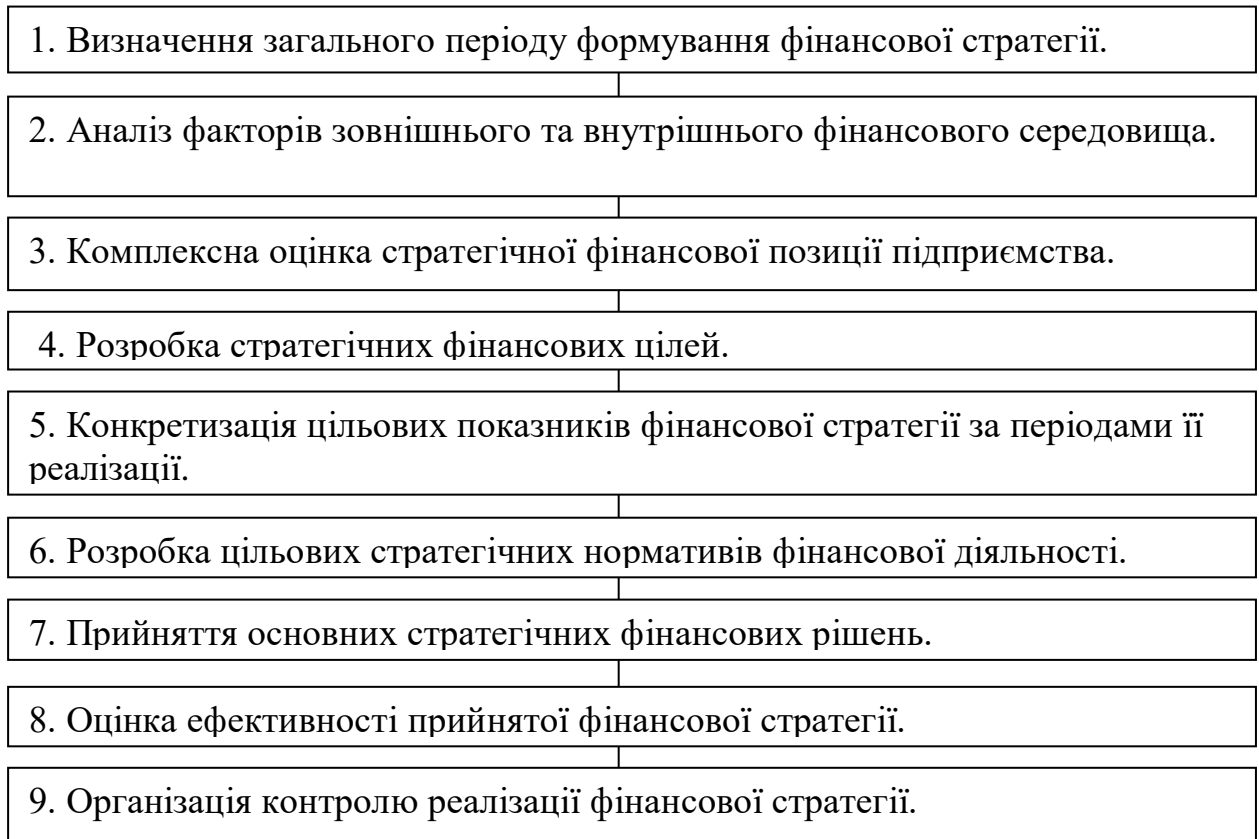

Рисунок 1.4 – Етапи стратегічного управління фінансово-економічною безпекою підприємства

Третім етапом є проведення аналізу та оцінки зовнішнього та внутрішнього середовища та потенціалу підприємства. Аналіз середовища підприємства – це процес визначення критично важливих елементів зовнішнього і внутрішнього середовищ, які можуть вплинути на здатності фірми в досягненні своїх цілей [15]. Існує велика кількість методів аналізу внутрішнього і зовнішнього середовища.

Послідовність етапів впровадження стратегії забезпечення фінансової безпеки, які ми вважаємо доцільними наведено на рисунку 1.5.

Рисунок 1.5 – Етапи впровадження стратегії забезпечення фінансової безпеки

Чорнодід І. С. вважає, що аналіз середовища та потенціалу підприємства слід розташувати після етапу цілепокладання, оскільки для проведення першого необхідні критерії відбору необхідної інформації. Водночас цілі та задачі стратегічного управління фінансово-економічною безпекою підприємства повинні бути реальними, та цей критерій можна досягнути лише при наявності достовірних даних про стан зовнішнього та внутрішнього середовища, отриманих в результаті аналізу. Цілі та задачі стратегічного управління фінансово-економічною безпекою повинні бути скориговані з урахуванням даних проведення останнього [2].

На цьому етапі отримують інформацію про позиції підприємства на ринку, визначають фінансові ризики, вивчають можливості та загрози середовища, узагальнюють дані про конкурентів, джерела фінансування та об'єкти інвестування. На його основі формують попередній портфель бізнес-діяльності. Також, проведення етапу сприяє визначенню виду стратегії управління фінансово-економічною безпекою підприємства [23].

Для проведення оцінки рівня фінансової безпеки доцільно використовувати методику, що застосовується для оцінки фінансового стану підприємства, засновану на коефіцієнтному аналізі, яка була запропонована професором О. Є. Гудзем [16]. Дана методика включає в себе оцінку стану підприємства за п'ятьма напрямками: майновий потенціал підприємства, ліквідність і платоспроможність підприємства, фінансова стійкість підприємства, ділова активність підприємства, прибутковість і рентабельність підприємства.

Виявлення та оцінка зовнішніх і внутрішніх факторів загроз фінансової безпеки підприємства проводиться переважно експертними методами. У зв'язку з тим, що експертні оцінки носять суб'єктивний характер і людям складно оперувати одночасно великим числом об'єктів, тому в якості шкали, за якою експерт оцінює значення будь-якого показника доцільно застосовувати вербально-числову шкалу оцінок. В якості даної шкали можна використовувати шкалу Харрінгтона.

Шостим етапом є вибір критеріїв оптимізації фінансової безпеки підприємства. Даний етап обґрунтовується необхідністю активного пошуку версій про напрями, методи та форми забезпечення фінансової безпеки підприємства, вибору кращих з них та побудови на цій основі стратегії управління. Цей етап реалізується шляхом побудови альтернативних стратегій та містить, в залежності від величини підприємства, його видів діяльності, особливостей організаційної структури та інших факторів, свої критерії оптимізації [24].

При реалізації можна обрати різні категорії, що відбиваються на фінансовій безпеці підприємства, наприклад:

- використання прибутку, здійснення інвестицій;
- джерела фінансування виробничої та іншої діяльності;
- фінансові відносини з контрагентами, банками, страховими компаніями, державними органами виконавчої влади;
- робота фінансової служби підприємства: процеси документообігу, управління фінансовою діяльністю;
- структура активів підприємства, незатребувана частина яких може необґрунтовано завищувати витрати підприємства;
- грошові потоки підприємства, які можуть бути як надлишковими, так і дефіцитними;
- використання тимчасово незатребуваних фінансових ресурсів [2].

Напрямок обирається фінансовим менеджментом підприємства з числа зазначених. Не існує єдиного оптимального підходу до прийняття стратегічних управлінських рішень у підприємстві, що обґрунтовує необхідність створення альтернативних варіантів досягнення стратегічних цілей та рішень задач з подальшим аналізом та оцінкою цих версій з метою обрання найкращої стратегії [25].

Формулювання стратегії фінансової безпеки підприємства та розробка моделі її забезпечення.

Після проведеного аналізу можна виявити найбільш «небезпечні» елементи в діяльності, загрозливі для фінансової безпеки, отримати попередню інформацію для розробки заходів щодо запобігання негативного впливу виявлених загроз [26].

Модель забезпечення фінансової безпеки загалом включає в якості своїх елементів суб'єкти, механізми та діяльність з:

- класифікації життєво важливих фінансових інтересів усіх суб'єктів господарювання та виділення пріоритетних;

- виявлення загроз і суб'єктів загроз фінансової безпеки в сучасних умовах;
- визначення об'єктів захисту;
- прогнозування і аналізу механізмів реалізації загроз і ознак їх здійснення;
- визначенню компетенції та взаємовідносин суб'єктів, що здійснюють діяльність по захисту життєво важливих фінансових інтересів;
- формуванню системи заходів (правових, організаційно-фінансових та інших) щодо створення умов та реалізації життєво важливих фінансових інтересів;
- протидії загрозам фінансової безпеки та локалізації їх негативних наслідків [15].

Ефективність функціонування такої моделі і в цілому системи забезпечення фінансової безпеки визначається, на нашу думку, ступенем захищеності та реалізованості пріоритетних життєво важливих фінансових інтересів підприємства [27].

Реалізація стратегії фінансової безпеки організації. Даний етап передбачає безпосереднє виконання заходів запропонованих на 7-му етапі, тобто включає практичну реалізацію розробленої стратегії. Л. І. Донець визначає реалізацію стратегії як організацію процесу виконання стратегії, його регулювання та координація [17].

Реалізація стратегії, розробка та втілення планів відбуваються протягом усього стратегічного періоду. Необхідною є діагностика ефективності реалізації стратегії забезпечення фінансової безпеки підприємства для проведення оперативного аналізу. Реалізацію стратегії управління фінансово-економічною безпекою підприємства слід вважати успішно завершеною, якщо досягнуті всі основні стратегічні цілі.

Останнім дев'ятим етапом стратегії забезпечення фінансової безпеки є контрольні заходи та коригування. Основною задачею є забезпечення

відповідності запланованих та фактичних значень ключових параметрів та критеріїв контролю. Також до задач цього етапу відносяться діагностика ефективності реалізації стратегії та встановлення ключових параметрів зовнішнього та внутрішнього середовища, що найбільше впливають на діяльність підприємства [28].

Таким чином, з позиції фінансової безпеки важливо оцінювати та прогнозувати вплив всіх очікуваних загроз, а також безпосередніх подій на її стан, а головне – на положення (локалізацію) критичних точок, виявляти можливість різкого катастрофічного спаду і критичного порогу [16].

Інформаційне забезпечення є важливим інструментом при реалізації обраної стратегії. Оперативний зворотній зв'язок зі здійснених стратегічних ініціатив є однією з умов успіху реалізації стратегії. За рахунок використання цього інструмента досягається своєчасне отримання необхідної інформації та на цій основі відбувається доопрацювання стратегії забезпечення фінансової безпеки підприємства з метою її адаптації до умов динамічного зовнішнього середовища [30].

Повна, своєчасна та достовірна інформація дозволить приймати ефективні рішення для запобігання та подолання різного роду загроз фінансовим інтересам суб'єктів господарювання [29].

Запропонована нами методологічна платформа побудови стратегії забезпечення фінансової безпеки підприємства відображає теоретичну сутність фінансової безпеки підприємства і його здатність до ефективного функціонування сьогодні та успішному розвитку у майбутньому. Дані дослідження мають практичну користь і можуть застосовуватися при розробці стратегії фінансової безпеки підприємств будь-якої сфери діяльності та форми власності.

Таким чином, доцільно акцентувати, що стратегія забезпечення фінансової безпеки кожного підприємства є суто індивідуальною. Її повнота і дієвість багато в чому залежать від наявних можливостей підприємства і

розуміння керівництвом та кожним із співробітників важливості забезпечення фінансової безпеки. Використання означених пропозицій в практиці дозволить стабілізувати кризові явища на підприємстві та підвищити рівень забезпечення фінансової безпеки за рахунок його збалансованого стабільного розвитку в динамічно мінливих умовах ринкових трансформацій.

1.3 Аналіз сучасних методів і моделей оцінки фінансової безпеки підприємства

В умовах нестабільності економічних процесів та загострення кризових явищ у світі в цілому та в Україні зокрема упродовж останніх років все більшої актуальності набувають проблеми об'єктивного оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства, що сприятиме підвищенню адекватності реакції на флуктуації зовнішнього середовища. Проте, з одного боку, й досі не існує відповідної офіційної методики, а з іншого – вітчизняні науковці не пропонують (не додержуються) єдиної точки зору щодо підходу до її оцінки, застосовують різноманітний перелік показників та критеріальних значень.

З метою удосконалення методичного забезпечення щодо оцінки фінансової безпеки підприємства необхідно узагальнити наявні підходи з метою визначення їх основних недоліків та переваг. Таким чином, на нашу думку, порівнювати існуючі методичні підходи доцільно з огляду на те, за допомогою чого автори даних методик пропонують визначати рівень фінансової безпеки. Проаналізувавши сучасні методики оцінки фінансової безпеки підприємства, можна згрупувати їх за такими ознаками:

- ті, що визначають рівень фінансової безпеки за допомогою систем запобігання банкрутству;

– ті, що визначають рівень фінансової безпеки за допомогою аналізу основних форм звітності підприємства;

– ті, що визначають рівень фінансової безпеки за допомогою оцінки фінансових коефіцієнтів;

– ті, що визначають рівень фінансової безпеки за допомогою узагальнюючого показника.

Відповідно до таблиці 1.4 більшість науковців визначають рівень фінансової безпеки підприємства за допомогою оцінки основних фінансових коефіцієнтів.

Таблиця 1.4 – Порівняльна характеристика сучасних методик оцінки фінансової безпеки підприємства

Автор	Ознака			
	1	2	3	4
1	2	3	4	5
Колотілін В.М.	+			
Сословський В.Г., Яловенко Ю.С.		+		
Глухарев С.М.		+	+	
Мізіна О.В.				+
Бланк І. А.			+	
Єпіфанов А.О.	+		+	
Гринюк Н.А.				+
Євдокимов Ф.І.			+	+
Кракос Ю.Б.			+	
Рябкіна І.В.				+

Так, Ю. Кракос виокремлює п'ять груп показників, що характеризують персонал, рентабельність, фінанси, виробництво та ділову активність, обґрунтовуючи їх тим, що підприємство – це цілісний організаційно-

адміністративний організм, в якому усі сфери знаходяться у взаємозв'язку [43].

Такий вчений як Демченко І. В. зазначає, що оцінка результатів діяльності й стану підприємства за допомогою фінансових коефіцієнтів доцільно проводити за такими напрямками: операційний аналіз, аналіз оборотності, аналіз платоспроможності, аналіз фінансової стійкості, аналіз ефективності діяльності підприємства. При чому, у процесі діагностування підприємства проводиться порівняння розрахованих фінансових коефіцієнтів з нормативними значеннями, з показниками даного підприємства за попередні періоди діяльності або аналогічними показниками інших підприємств галузі [19].

Крім методик, які визначають рівень фінансової безпеки за допомогою оцінки фінансових коефіцієнтів досить поширеними стали й підходи, що оцінюють рівень фінансової безпеки за допомогою певного узагальнюючого показника. Так, наприклад, Б. В. Губський відзначає, що узагальнюючим показником рівня фінансової безпеки підприємства слід вважати показник запасу фінансової міцності як межу його фінансової безпеки. При цьому автор праці визначає зазначене поняття як можливий обсяг зменшення виручки від реалізації продукції без суттєвої шкоди для його фінансового стану за умови погіршення ринкової кон'юнктури чи за інших ускладнень [1]. Проте, на нашу думку, такий підхід є занадто вузьким, оскільки зі всієї сукупності факторів зміцнення ступеня захищеності фінансових інтересів враховується лише якість збутової політики, що не є достатнім для ґрунтовного аналізу фінансової безпеки підприємства.

Оцінка рівня фінансової безпеки на підприємстві може бути здійснено шляхом аналізу основних форм його звітності, а саме форми №1 «Баланс» та форми №2 «Звіт про фінансові результати». В цьому випадку метою аналізу балансу є охарактеризувати структуру та динаміку змін майна підприємства і джерел його фінансування. На думку Демченко І. В. особливу увагу при

здійсненні даного виду аналізу необхідно приділяти елементам, що мають найбільшу питому вагу, й елементам, частка яких змінювалася стрибкоподібно. Як правило, такі елементи є індикаторами «проблемних точок» підприємства [19]. Щодо звіту про фінансові результати, то його оцінка здійснюється шляхом зіставлення доходів і витрат підприємства за певний період. Дана методика є досить ефективною, але її можна використовувати лише у поєднанні з іншими підходами до оцінки фінансової безпеки підприємства, які б її доповнювали та уточнювали.

Таким чином, відносно запропонованих методик можна зробити висновок, що у більшості випадків вони досить однобічно характеризують фінансовий стан підприємства. Тому при оцінці стану фінансової безпеки обраного підприємства для більш цілісного та ґрунтовного її аналізу ми пропонуємо використати декілька з вище перелічених підходів, які б всебічно описували фінансовий стан та врахували особливості функціонування галузі досліджуваного підприємства та української економіки в цілому.

2 АНАЛІЗ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ СТОВ «НАДІЯ»

2.1 Аналіз основних техніко-економічних показників діяльності підприємства

Сільськогосподарське товариство з обмеженою відповідальністю «Надія» (СТОВ «Надія») було створено 24 лютого 2000 року в результаті реорганізації КСП ім. Тельмана. Генеральний директор – Садовський Сергій Миколайович. СТОВ «Надія» розміщено в центральній частині Куп'янського району Харківської області в селі Курилівка. Відстань до районного центру – 8 км і до залізниці – 5 км.

За класифікацією ведення економічної діяльності, СТОВ «Надія» займається такими галузями як: рослинництво; вирощування зернових та технічних культур; тваринництво; виробництво м'яса; виробництво нерафінованих олії та жирів; виробництво продуктів борошномельно-круп'яної промисловості.

Продукцією СТОВ «Надія» є: зерно, зернобобові, пшениця, кукурудза, соняшник, буряк, коренеплоди кормові, силос, свині, молоко.

Станом на 1 січня 2020 року за господарством закріплено сільськогосподарських угідь в кількості 3 575 га. Вся площа ріллі – орендовані землі у власників земельних паїв та надані у користування Курилівською сільською Радою на умовах оренди. Кількість орендодавців землі – 640 осіб.

В господарстві діють одна тракторно-рільнича і одна кормодобувна бригада. Тракторний парк нараховує 27 тракторів, та 4 зернозбиральних комбайни. Автомобільний парк складає 38 автомобілі, з них 24 – вантажні.

На тваринницькій фермі утримуються більше ніж 700 голів великої рогатої худоби, з них 240 фуражних корів. Надій на 1 фуражну корову за

2019 рік склав 5 339 кг. Середньодобовий приріст молодняка на вирощуванні і відгодівлі – 576 г. Тваринництво забезпечується кормами власного виробництва і відходами переробки цукрових буряків.

В СТОВ «Надія» діє цех по виробництву соняшникової олії. Виробнича потужність – 130 т олії на рік. Господарство спеціалізується на виробництві зерна, молока та насіння соняшнику. СТОВ «Надія» має патент на виробництво і реалізацію посівного матеріалу кукурудзи, озимої пшениці, проса, гречки, гороху та ін.

За період існування господарства оновлено машино - тракторний парк більш ніж на 50%. Встановлено 2 молокопроводи в тваринницьких приміщеннях і літньому таборі для корів. Запроваджуються сучасні технології в рослинництві і тваринництві.

В перспективі розвитку господарства – нарощування виробничих потужностей в тваринництві, реконструкція тваринницьких приміщень.

Структура підприємства - це склад і співвідношення його внутрішніх ланок (цехів, ділянок, відділів, лабораторій та інших підрозділів), що становлять єдиний господарський об'єкт. Розрізняють загальну, виробничу й організаційну структури підприємства.

Під загальною структурою підприємства розуміється комплекс виробничих та обслуговуючих підрозділів, а також апарат управління підприємством. Загальна структура СТОВ «Надія» показана на рисунку 2.1.

На відміну від загальної, виробнича структура підприємства є формою організації виробничого процесу вона виражається в розмірі підприємства, кількості й складі цехів та служб, їх плануванні, а також у кількості планування виробничих ділянок та робочих місць усередині цехів.

На СТОВ «Надія» існують такі види цехів і ділянок: основні, допоміжні, обслуговувальні та побічні.

В основних цехах виконується певна стадія виробничого процесу з перетворення сировини й матеріалів на готову продукцію (олійниця та молочнотоварна ферма).

Завдання допоміжних цехів – забезпечувати нормальну, безперебійну роботу цехів основного виробництва. До них належать енерго-ремонтні, механо-ремонтні, ремонтно-механічні. Обслуговувальні господарства виконують функції зберігання продукції рослинництва та тваринництва, транспортування сировини, матеріалів і готової продукції тощо. Побічні цехи займаються утилізацією відходів, виробництвом невластивих товарів тощо.

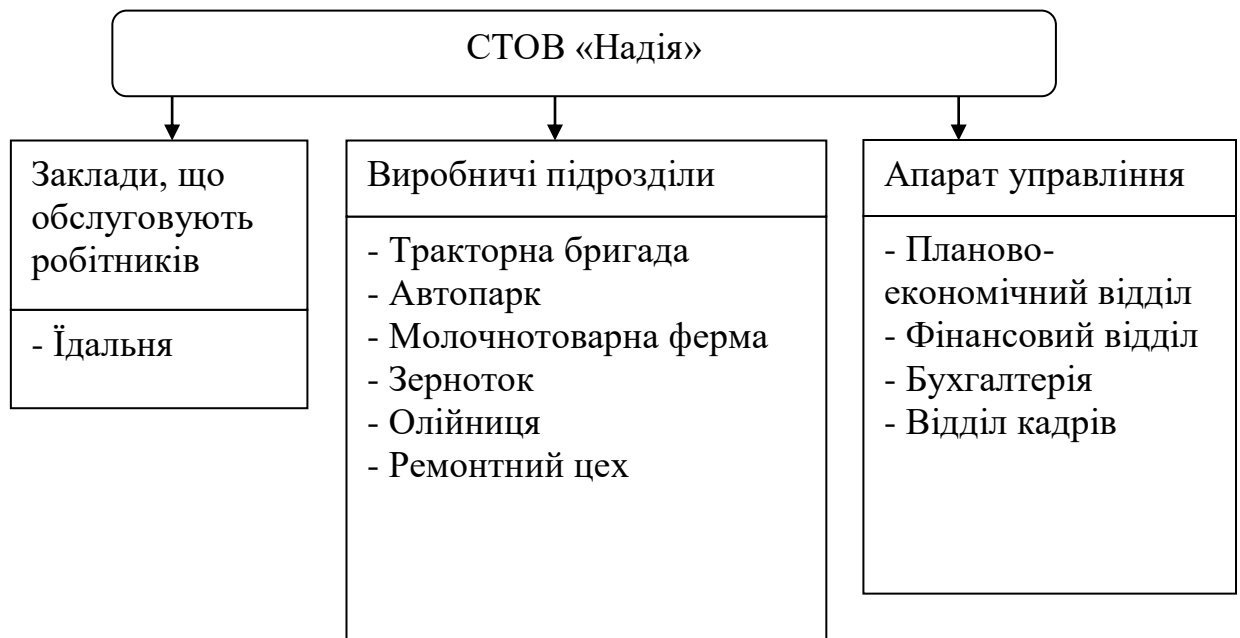

Рисунок 2.1 – Загальна структура СТОВ «Надія»

Структура підприємства повинна бути раціональною й економічною, забезпечувати найкоротші шляхи транспортування сировини, матеріалів і готових виробів.

Організаційна структура управління – це сукупність певним чином пов'язаних між собою управлінських ланок. Організаційна структура управління СТОВ «Надія» відображена на рисунку 2.2. Вона

характеризується кількістю органів управління, порядком їхньої взаємодії та функціями, які вони виконують. Головне призначення організаційної структури – забезпечити ефективну діяльність управлінського персоналу. Вона безпосередньо пов'язана з виробничою структурою підприємства. Принцип формування структури управління – організація та закріплення тих або інших функцій управління за підрозділами (службами) апарату управління.

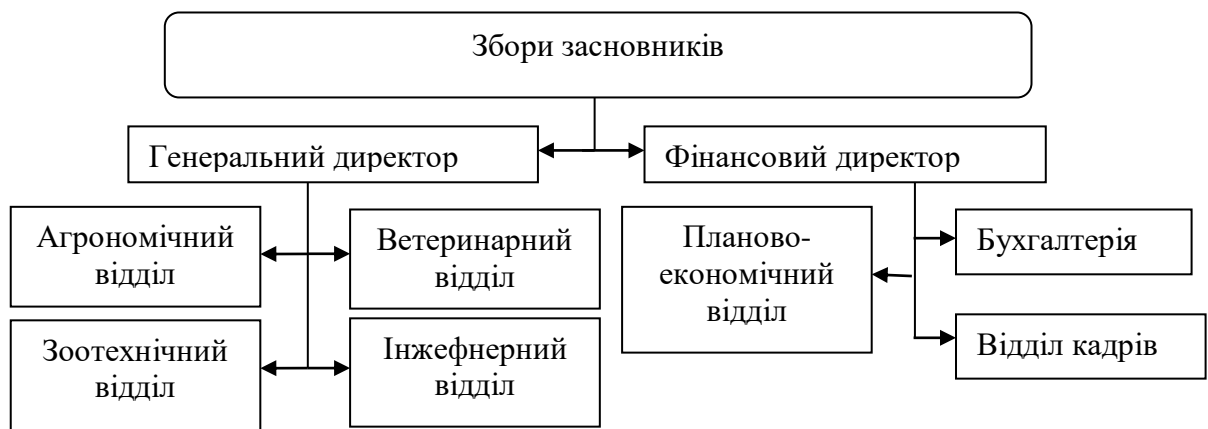

Рисунок 2.2 – Організаційна структура управління СТОВ «Надія»

Управління на підприємстві здійснюється зборами засновників. Генеральний директор – Садовський Сергій Миколайович. Фінансовий директор – Беседін Олексій Володимирович. Свої розпорядження вони безпосередньо кожного дня направляють в різні відділи, які виконують їх і доносять до виробничих одиниць.

Найбільш корисним для вивчення змін у структурі витрат на виробництво є аналіз собівартості за елементами витрат. Елементні витрати – це однорідні за складом витрати підприємства. До них належать матеріальні витрати, оплата праці, відрахування на соціальні потреби, амортизаційні відрахування, інші грошові витрати (таблиця 2.1).

Витрати на виробництво СТОВ «Надія» за період з 2017 р. по 2019 р. зросли на 5 349,0 тис. грн., або на 24,02%. Найбільшу частку у структурі

операційних витрат займають матеріальні витрати, які за досліджуваний період зросли з 15 449,0 тис. грн. у 2017 р. до 17 382,0 тис. грн. у 2019 р., або на 12,51%.

Таблиця 2.1 – Витрати на виробництво СТОВ «Надія»

Показник	2017	2018	2019	Відхилення	
	тис. грн.	тис. грн.	тис. грн.	тис. грн.	у %
Матеріальні затрати	15 449	14 891	17 382	1 933	12,51
Витрати на оплату праці	3 587	4 189	4 379	792	22,08
Відрахування на соціальні заходи	1 334	1 720	1 587	253	18,97
Амортизація	1 053	1 456	1 561	508	48,24
Інші операційні витрати	848	862	2 711	1 863	219,69
Всього операційних витрат	22 271	23 118	27 620	5 349	24,02

Наступними за величиною є витрати на оплату праці, які за досліджуваний період зросли з 3 587,0 тис. грн. у 2017 р. до 4 379 тис. грн. у 2019 р., або на 22,08%. Найбільше у відсотковому значенні виросли інші операційні витрати, які збільшилися з 848,0 тис. грн. у 2017 р. до 2 711,0 тис. грн. у 2019 р., або на 219,69%. Відрахування на соціальні заходи за досліджуваний період зросли з 1 334,0 тис. грн. у 2017 р. до 1 587,0 тис. грн. у 2019 р., або на 18,97%. Амортизація основних засобів збільшилась на 508,0 тис. грн. або на 48,24%.

Аналіз структури витрат на виробництво продукції сільськогосподарськими підприємствами за останні роки свідчить, що прямі матеріальні витрати становили переважну їх частину (70-80%). Тому виникає потреба оцінити ефективність витрат в цілому, а також з'ясувати місце

витрат за окремими видами продукції взагалі. Але при цьому необхідно врахувати не тільки вид діяльності (тваринництво та рослинництво), а і номенклатуру продукції, що виробляє підприємство. Розглянемо зміну узагальнюючих показників ефективності витрат на прикладі СТОВ «Надія» (таблиця 2.2).

Таблиця 2.2 – Узагальнюючі показники ефективності

№	Узагальнюючі показники	2018	2019
1	Коефіцієнт, що характеризує загальний рівень витрат на виробництво	0,71	0,85
2	Коефіцієнт, що характеризує матеріалоемність	0,43	0,59
3	Коефіцієнт, що характеризує трудоемність	0,12	0,14
4	Коефіцієнт, що характеризує рівень амортизації	0,04	0,04
5	Коефіцієнт дохідності	2,05	1,49

Аналіз узагальнюючих показників ефективності витрат дозволяє зробити наступні суттєві висновки: більшість коефіцієнтів мають значення менше ніж 1, що свідчить про прибутковість роботи підприємства; підвищення коефіцієнта загальних витрат відбувається за рахунок збільшення матеріальних витрат.

Виходячи із узагальнюючих показників спостерігається тенденція до збільшення витрат у 2019 р.

Згідно з рисунком 2.3, динаміка валового прибутку є досить неоднозначною. Так, у 2013 р. відбулося зменшення валового прибутку більше ніж у 2 рази або з 3 795 тис. грн. у 2012 р. до 1 566 тис. грн. у 2013 р. Проте починаючи з 2013 р. валовий прибуток поступово збільшується аж до 2016 р.

Прослідковуючи динаміку валового прибутку, слід звернути увагу на чистий дохід від реалізації продукції та собівартість реалізованої продукції.

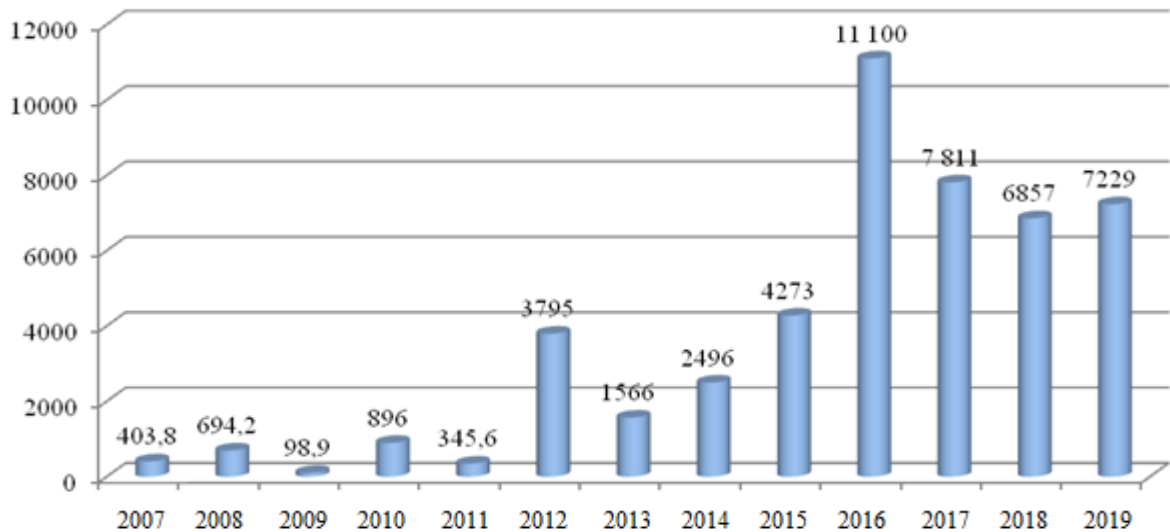

Рисунок 2.3 – Динаміка валового прибутку, тис. грн.

Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (рисунок 2.4) загалом має тенденцію до збільшення та становить у 2019 р. 32 185,0 тис.грн. Найбільший спад був у 2014 р. та склав 13%. Найбільший приріст був у 2016 р. та становив 60,72%. У 2019 р. приріст становив 37,09%.

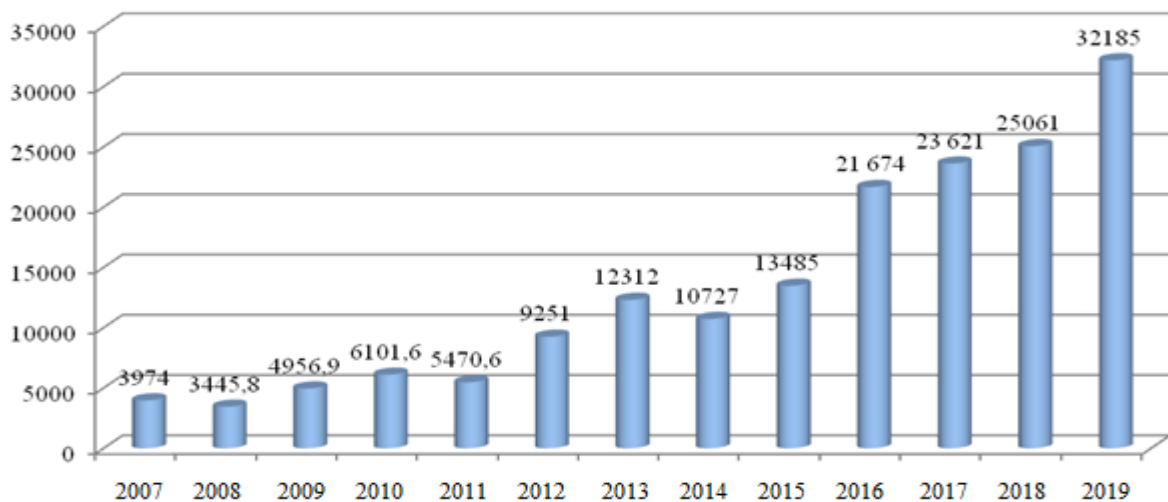

Рисунок 2.4 – Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.

Згідно з рисунком 2.5, собівартість реалізованої продукції має тенденцію до збільшення та у 2019 р. становить 24 956 тис. грн.

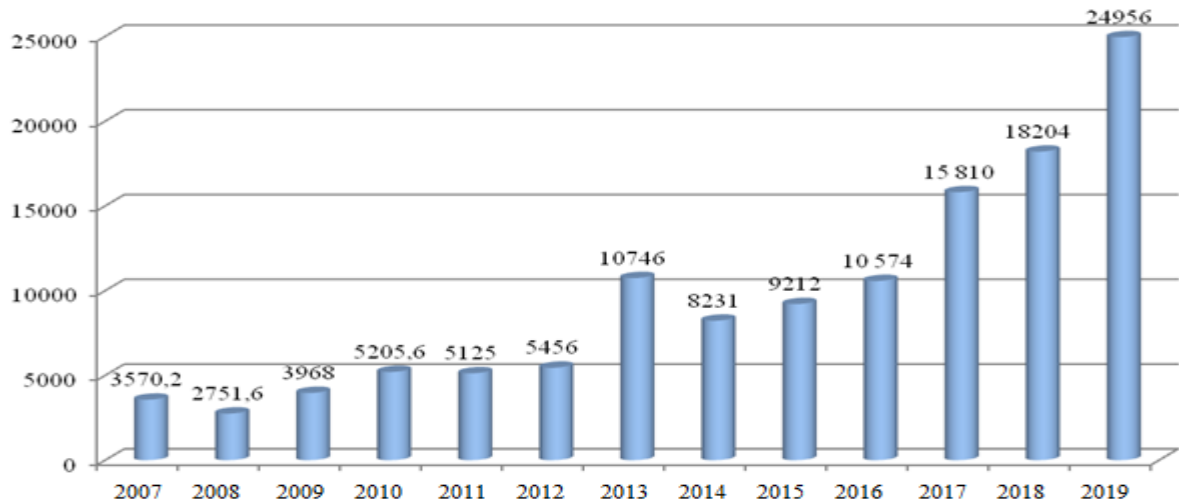

Рисунок 2.5 – Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.

Отже, економічний розвиток підприємства характеризується покращенням фінансово-економічних результатів. Це покращення зумовлюється дією внутрішньовиробничих і зовнішньоекономічних чинників. Виявлено, що в умовах ринкової економіки ці фактори взаємозалежні і зумовлюють фінансовий стан підприємства. Визначальним фактором фінансового стану є прибутковість його господарської діяльності.

2. 2 Оцінка фінансового стану підприємства

Оцінка фінансової безпеки підприємства передбачає, перш за все, ідентифікацію його фінансового стану через систему показників оцінки фінансової безпеки. Принципово така система повинна включати різні групи

кількісних показників, що характеризують той або інший напрямок у забезпеченні фінансової безпеки суб'єкта господарювання.

Фінансовий стан підприємства оцінюється на основі показників, які відображають фінансово-господарську діяльність підприємства, наявність, розміщення, використання та рух ресурсів підприємства. Як відомо, до основних напрямків аналізу фінансового стану підприємства відносять: оцінку ліквідності активів, платоспроможності і кредитоспроможності, фінансової стійкості, ділової активності і рентабельності підприємства [20].

Характеристика підприємства за даними напрямками дозволяє дати оцінку його фінансового стану на основі порівнювання фактичних значень коефіцієнтів з його нормативами.

Ми пропонуємо виконати експрес-оцінку рівня фінансової безпеки СТОВ «Надія» із застосуванням графічного підходу, де у якості критичного та нормального значення можуть виступати нормовані значення показників. Необхідні коефіцієнти подано в таблиці 2.3. При використанні цього методу нормальні значення коефіцієнтів обмежують зону нормального рівня безпеки підприємства, а критичні – зону критичного рівня.

Таблиця 2.3 – Експрес-оцінка рівня фінансової безпеки СТОВ «Надія»

Показники	Фактичне значення			Критичне	Нормальне
	2017	2018	2019		
1.Коефіцієнт загальної ліквідності	1,74	4,91	2,58	1	2
2.Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,64	0,21	0,09	0,6	0,8
3.Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,03	0,02	0,02	0,15	0,25
4.Коефіцієнт співвідношення залучених і власних коштів	0,12	0,11	0,15	0	1
5.Коефіцієнт автономії	0,90	0,90	0,87	0,4	0,6

Продовження таблиці 2.3

6.Коефіцієнт маневреності власних коштів	0,29	0,36	0,23	0,15	0,25
7.Коефіцієнт ефективності використання власних коштів	0,21	0,19	0,20	0,3	0,5

Згідно з рисунком 2.6, виявлено такі проблемні зони як коефіцієнт абсолютної ліквідності та коефіцієнт ефективності використання власних коштів. Це свідчить про те, що на СТОВ «Надія» у 2019 р. ці коефіцієнти нижче граничного значення, тобто необхідно провести ретельний аналіз кожного з них та довести їх до оптимального рівня.

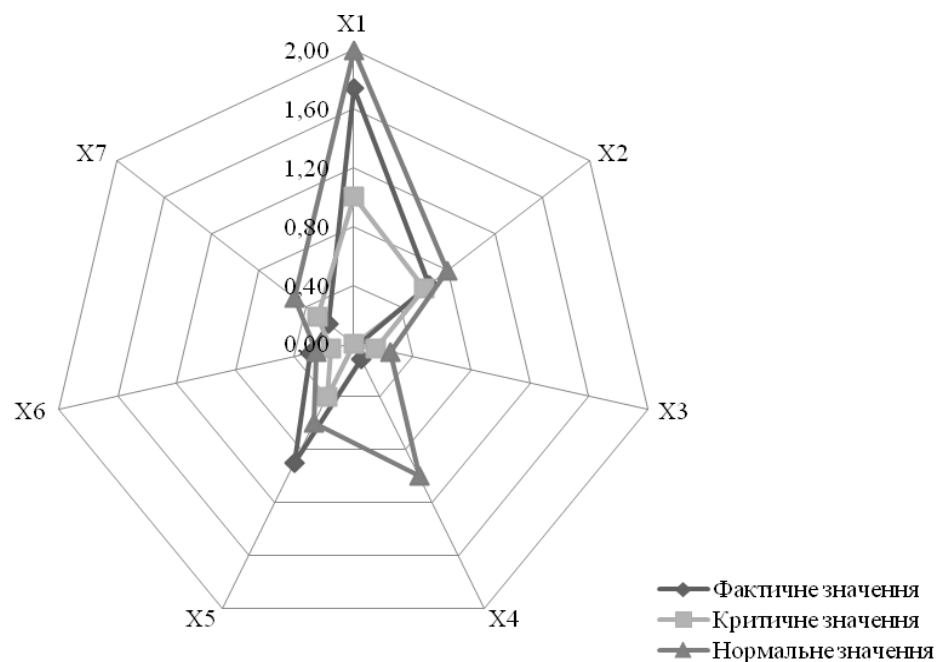

Рисунок 2.6 – Діаграма показників фінансової безпеки СТОВ «Надія» за 2019 р.

Згідно з рисунком 2.7, не виявлено жодної проблемної зони, що вказує на абсолютну фінансову стійкість даного суб'єкта господарювання.

Проведений аналіз фінансово-господарської діяльності та розрахунок показників фінансової безпеки підприємства показав, що загальний рівень фінансової безпеки на СТОВ «Надія» поступово стабілізується та у 2019 р. знаходиться у нормальному стані.

Фінансову безпеку можемо охарактеризувати його діловою активністю, адже, показники ділової активності - це, перш за все, показники ефективності використання фінансових ресурсів підприємства, що автоматично відносить їх до системи показників економічної ефективності.

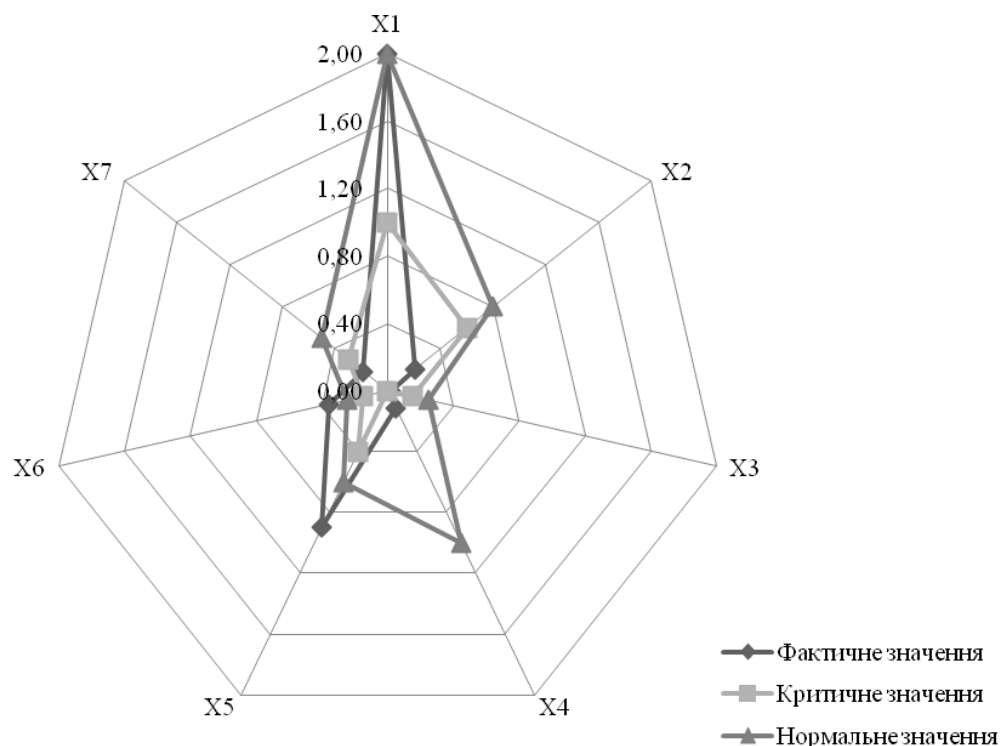

Рисунок 2.7 – Діаграма показників фінансової безпеки СТОВ «Надія» за 2018 р.

Фінансовий стан підприємства, його платоспроможність та ліквідність, також безпосередньо залежать від того, як швидко кошти, вкладені в активи, знову перетворюються в реальні гроші. Такий вплив пояснюється тим, що зі швидкістю оборотності активів підприємства тісно пов'язані мінімально необхідна величина авансованого капіталу та пов'язані з ним виплати

грошових коштів (проценти за кредит, дивіденди), визначення потреби в додаткових джерелах фінансування, сума витрат на утримання товарно-матеріальних цінностей, а також величина сплачених податків [31].

Аналіз ділової активності дозволяє проаналізувати ефективність основної діяльності підприємства, що характеризується швидкістю обертання фінансових ресурсів підприємства. Ділова активність підприємства у фінансовому аспекті проявляється, насамперед, у швидкості обороту його коштів. Аналіз ділової активності полягає в дослідженні рівнів і динаміки різноманітних коефіцієнтів оборотності, основними з яких є: коефіцієнт оборотності активів; коефіцієнт оборотності оборотних засобів; коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості; коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості; коефіцієнт оборотності матеріальних запасів; коефіцієнт оборотності основних засобів; коефіцієнт оборотності власного капіталу [32].

Важливість показників оборотності пояснюється тим, що характеристики обороту багато в чому визначають рівень прибутковості підприємства. Динаміка показників ділової активності СТОВ «Надія» за 2017-2019 роки представлена в таблиці 2.4.

Коефіцієнт оборотності активів – відображає швидкість обороту сукупного капіталу підприємства, тобто показує, скільки разів за аналізований період відбувається повний цикл виробництва й обіг, що приносить відповідний ефект у вигляді прибутку, або скільки грошових одиниць реалізованої продукції принесла кожна одиниця активів.

Коефіцієнт оборотності оборотних засобів характеризує відношення виручки (валового доходу) від реалізації продукції, без урахування податку на додану вартість та акцизного збору до суми оборотних засобів підприємства. Зменшення цього коефіцієнта свідчить про уповільнення обороту оборотних засобів.

Таблиця 2.4 – Динаміка показників ділової активності СТОВ «Надія» за 2017-2019 рр.

Показники	2017	2018	2019	Норматив	Зміна за 2018 рік	Зміна за 2019 рік
1.Коефіцієнт оборотності активів	0,91	0,67	0,85	збільшення	-0,24	0,19
2.Коефіцієнт оборотності оборотних засобів	2,46	1,78	2,29	збільшення	-0,68	0,51
3.Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	22,87	53,43	68,62	збільшення	30,57	15,19
4.Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	41,70	9,35	12,00	збільшення	-32,35	2,66
5.Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів	1,88	1,38	1,89	збільшення	-0,50	0,51
6.Коефіцієнт оборотності основних засобів	1,15	0,87	1,11	збільшення	-0,28	0,25
7.Коефіцієнт оборотності власного капіталу	1,03	0,75	0,97	збільшення	-0,27	0,21

Відповідно до таблиці 2.4, за 2018 рік всі показники (крім коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості) зменшилися, проте за 2019 рік ситуація стабілізувалася.

У процесі господарської діяльності підприємство дає товарний кредит для споживачів своєї продукції, тобто існує розрив у часі між продажем товару й надходженням оплати за нього, у результаті чого виникає

дебіторська заборгованість. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості показує, скільки разів за рік обернулися кошти, вкладені в розрахунки.

Як правило, чим вище цей показник, тим краще, тому що підприємство швидше одержує оплату по рахунках. З іншого боку, надання покупцям товарного кредиту є одним з інструментів стимулювання збуту, тому важливо знайти оптимальну тривалість кредитного періоду.

Використовуючи цей коефіцієнт, можна розрахувати більш наочний показник – період інкасації, тобто час, протягом якого дебіторська заборгованість перейде в кошти. Для цього необхідно розділити тривалість аналізованого періоду на коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості [33].

Показники оборотності дебіторської заборгованості корисно порівнювати з оборотністю кредиторської заборгованості. Такий підхід дозволяє зіставити умови комерційного кредиту, наданого аналізованим підприємством своїм клієнтам з умовами кредитування, якими воно користується з боку постачальників. Для цього необхідно визначити коефіцієнт оборотності й строк обороту дебіторської й кредиторської заборгованості по товарних операціях.

У ході економічної оцінки доцільно зіставити фактичні строки погашення дебіторської заборгованості із тривалістю наданого покупцям періоду відстрочки платежу, що дозволить оцінити ефективність контролю за станом розрахунків з дебіторами й зробити висновки про рівень їхньої кредитоспроможності.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості показує, що у 2019 р. на СТОВ «Надія» відбулося розширення, а у 2018 р. зниження комерційного кредиту, наданого підприємству. Зростання коефіцієнта означає збільшення швидкості оплати заборгованості підприємства, зниження – ріст покупок у кредит.

Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів відображає число оборотів товарно-матеріальних запасів підприємства за аналізований період. У 2018 р. відбулося зниження даного показника, що свідчить про відносне збільшення виробничих запасів і незавершеного виробництва або про зниження попиту на готову продукцію. У цілому, чим вище показник оборотності матеріальних запасів, тим менше коштів зав'язано в цій найменш ліквідній статті оборотних активів, тим більш ліквідну структуру мають оборотні активи й тим стійкіше фінансове становище підприємства.

Коефіцієнт оборотності основних засобів (фондовіддача) розраховується як відношення чистої виручки від реалізації продукції (робіт, послуг) до середньорічної вартості основних засобів. Він показує, що за 2018 р. знизилася ефективність використання основних засобів підприємства, проте за 2019 р. ситуація значно покращилася і даний коефіцієнт зріс на 0,25 та склав 1,11 що свідчить про підвищення ефективності використання основних засобів підприємства.

Коефіцієнт оборотності власного капіталу розраховується як відношення чистої виручки від реалізації продукції (робіт, послуг) до середньорічної величини власного капіталу підприємства і характеризує ефективність використання власного капіталу підприємства.

Рентабельність – один із головних вартісних показників ефективності виробництва, який характеризує рівень віддачі активів і ступінь використання капіталу у процесі виробництва [34].

Коефіцієнти рентабельності – система показників, які характеризують здатність підприємства створювати необхідний прибуток в процесі своєї господарської діяльності. Коефіцієнти (показники) рентабельності визначають загальну ефективність використовуваних активів і вкладеного капіталу [35].

На короткострокову ліквідність або платоспроможність підприємства впливає його здатність генерувати прибуток. У цьому зв'язку розглядається

такий аспект діяльності підприємства як рентабельність. Це і якісний і кількісний показник ефективності діяльності всякого підприємства.

До основних показників рентабельності, які використовуються у ході аналізу фінансового стану підприємства (таблиця 2.5), належать:

- коефіцієнт рентабельності активів;
- коефіцієнт рентабельності власного капіталу;
- коефіцієнт рентабельності діяльності [36].

Коефіцієнт рентабельності активів (економічна рентабельність) характеризує – рівень прибутку, що створюється всіма активами підприємства, які перебувають у його використанні згідно з балансом.

Зменшення рівня рентабельності активів у 2018 році може свідчити про падаючий попит на продукцію підприємства й про перенагромадження активів, проте у 2019 році ситуація покращилася, коефіцієнт рентабельності активів за 2019 рік зріс на 0,03.

Таблиця 2.5 – Показники рентабельності підприємства

Показники	2017	2018	2019	Норматив	Зміна за 2018 рік	Зміна за 2019 рік
1.Коефіцієнт рентабельності активів	0,21	0,16	0,18	>0	-0,05	0,03
2.Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	0,24	0,18	0,21	>0	-0,06	0,03
3.Коефіцієнт рентабельності діяльності	0,23	0,23	0,21	>0	0,00	-0,02

Коефіцієнт рентабельності власного капіталу (фінансова рентабельність) характеризує рівень прибутковості власного капіталу, вкладеного в дане підприємство, тому найбільший інтерес представляє для

наявних і потенційних власників й акціонерів й є одним з основних показників інвестиційної привабливості підприємства, тому що його рівень показує верхню межу дивідендних виплат.

Коефіцієнт рентабельності діяльності розраховується як відношення чистого прибутку підприємства до чистої виручки від реалізації продукції (робіт, послуг). Зміни цього показника за досліджуваний період свідчить про незначне зменшення ефективності господарської діяльності СТОВ «Надія».

Отже, СТОВ «Надія» за 2017-2019 роки працювало прибутково, але все ж необхідно покращення якості та ефективності фінансового управління та фінансового планування.

2.3 Зовнішні та внутрішні фактори впливу на фінансову безпеку підприємства

Перед фінансовою складовою економічної безпеки підприємства ставляться такі основні завдання:

- ідентифікація небезпек і загроз фінансовій безпеці підприємства та їх класифікація;
- визначення індикаторів фінансової безпеки підприємства;
- розробка системи моніторингу за фінансовою стійкістю і безпекою;
- розробка заходів, спрямованих на забезпечення фінансової безпеки підприємства як у короткостроковому, так і в довгостроковому періоді;
- контроль за виконанням заходів;
- оцінка і аналіз виконання заходів; коригування індикаторів залежно від зміни стану зовнішнього середовища, цілей і завдань [37].

Першим завданням у забезпеченні фінансової безпеки підприємства є ідентифікація та класифікація деструктивних чинників, що впливають на її

стан. Наявне у науковій літературі дослідження небезпек і загроз фінансовій безпеці за окремими показниками, індикаторами і вимірами є недостатнім. Ось чому виникає потреба комплексного відображення ознак, індикаторів і вимірів стосовно кожної конкретної небезпеки і загрози фінансовим інтересам); виділення головних елементів наявних або потенційних небезпек і загроз; послідовність оціночних заходів; можливість вжиття необхідних запобіжних, попереджувальних, профілактичних або корегуючих заходів щодо виявлених чи потенційно можливих небезпек і загроз.

При розгляді фінансової безпеки підприємства логічно виділяти макро- і мікроекономічний, зовнішній і внутрішній аспекти.

На макрорівні фінансова безпека підприємства визначається: ступенем розвитку ринку капіталів, мірою відкритості внутрішнього ринку, розмаїттям фінансових інструментів, обсягом і вартістю запозичення, залежністю від конкретного джерела, збалансованістю структури запозичень по строках і валютах, ступенем ризиків ринкових коливань, гарантованістю розміщення конкретних фінансових інструментів, наявністю інформації про емітентів та кредитних історій, схильністю населення до операцій з фондовими цінностями, концентрацією інтелектуальних ресурсів, задіяних у розвитку фінансового ринку, характером фінансово-кредитної політики, соціально-економічною і політичною стабільністю, організацією нормального обміну фінансовими ресурсами між галузями, регіонами, країнами.

Враховуючи, що фінансові відносини підприємств складаються з чотирьох груп (з іншими підприємствами і організаціями; всередині підприємства (оплата праці, розподіл прибутків, сплата дивідендів тощо); всередині об'єднань (фінансово-промислових груп, холдингів тощо); з фінансово-кредитною системою – бюджетами і позабюджетними фондами, банками, страхуванням, біржами, різними фондами) можемо зазначити, що саме ці відносини мають вплив на рівень фінансової безпеки підприємства та несуть загрозу або небезпеку його діяльності.

Узагальнюючи наявні підходи до групування чинників впливу на фінансову складову, які надаються різними економістами, запропонуємо власну класифікацію небезпек і загроз, що впливають на фінансову стійкість і безпеку підприємства.

Ми пропонуємо класифікувати загрози і небезпеки фінансовій безпеці підприємства за наступними групами факторів:

- зовнішні фактори;
- внутрішні фактори.

До зовнішніх факторів можна віднести макроекономічні та мікроекономічні загрози і небезпеки. Перелік макроекономічних та мікроекономічних загроз і небезпек представлено в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6 – Макроекономічні та мікроекономічні загрози і небезпеки

№	Макроекономічні	Мікроекономічні
1	Розвиток ринку капіталів	Скупка акцій, боргів підприємства небажаними партнерами
2	Міра відкритості внутрішнього ринку	Нерозвиненість ринків капіталу і їх інфраструктури
3	Ступінь ризиків ринкових коливань	Недостатньо розвинена правова система захисту прав інвесторів і виконання законодавства
4	Схильність населення до операцій з фондовими цінностями	Криза грошової і фінансово-кредитної систем
5	Концентрація інтелектуальних ресурсів	Нестабільність економіки
6	Характер фінансово-кредитної політики	Недосконалість механізмів формування економічної політики
7	Соціально-економічна і політична стабільність	Значний податковий тиск
8	Організація обміну фінансовими ресурсами між галузями, регіонами, країнами	Недобросовісність контрагентів

До внутрішніх факторів можна віднести загрози і небезпеки опосередкованого та прямого впливу. Перелік загроз і небезпек опосередкованого та прямого впливу представлено в таблиці 2.7.

Для виявлення напрямку (позитивного чи негативного) окремого чинника фінансової складової економічної безпеки необхідно здійснити аналіз фінансової звітності і результати роботи підприємства (платоспроможність, фінансову незалежність, структуру й використання капіталу та прибутку тощо); ринку цінних паперів, проаналізувати стан інших складових у структурі економічної безпеки підприємства (кадрової, технологічної, інтерфейсної, силової, ринкової тощо).

Таблиця 2.7 – Перелік загроз і небезпек опосередкованого та прямого впливу

№	Опосередкованого впливу	Прямого впливу
1	Кадрова складова економічної безпеки підприємства	Низький рівень технології організації виробництва
2	Технологічна складова економічної безпеки підприємства	Нестача фінансових ресурсів
3	Захисна складова економічної безпеки підприємства	Наявність значних фінансових зобов'язань у підприємства
4	Правова складова економічної безпеки підприємства	Дефіцит оборотного капіталу
5	Інформаційна складова економічної безпеки підприємства	Умисні або випадкові помилки в управлінні фінансами підприємства
6	Ринкова складова економічної безпеки підприємства	Помилки в управлінні і активів і пасивів підприємства
7	Інтерфейсна складова економічної безпеки підприємства	Зниження ефективності діяльності підприємства
8	Екологічна складова економічної безпеки підприємства	

Продовження таблиці 2.7

9	Ресурсна складова економічної безпеки підприємства	
10	Міжнародна складова	

Під час оцінки фінансової безпеки передусім звертають увагу на зниження ліквідності, підвищення кредиторської та дебіторської заборгованості, зниження фінансової стійкості підприємства.

Індикаторами фінансової безпеки підприємства є граничні значення таких показників: коефіцієнта покриття, коефіцієнта автономії, рівня фінансового левериджу, коефіцієнта забезпеченості відсотків до сплати, рентабельності активів, рентабельності власного капіталу, середньозваженої вартості капіталу, показника розвитку компанії, показників диверсифікованості, темпів зростання прибутку, обсягу продажів, активів, співвідношення оборотності дебіторської і кредиторської заборгованості тощо. Показниками оцінки є: надлишок або нестача власних оборотних засобів, які необхідні для формування запасів і покриття витрат, пов'язаних із господарською діяльністю підприємства; надлишок або нестача власних оборотних засобів, а також середньорічних і довгострокових кредитів та позик; надлишок або нестача загальної величини оборотних засобів.

Таким чином, забезпечення фінансової безпеки є одним із пріоритетних завдань керівництва підприємства. Досягнення високого рівня фінансової безпеки підприємства є інтегрованим показником, оскільки на нього впливають усі чинники діяльності підприємств, тобто він залежить від інших складових економічної безпеки підприємства. Недосконалість фінансового ринку, законодавчої бази та специфіка функціонування української економіки ще більше загострюють проблеми забезпечення фінансової безпеки і виділяють її як важливу складову в системі економічної безпеки підприємства.

3 МОДЕЛЮВАННЯ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

3.1 Розробка математичної моделі оцінки фінансової безпеки підприємства

У реальному житті трапляється так, що один визначальний фактор залежить від кількох різних чинників, між якими не можна встановити явного зв'язку. У цьому випадку доцільно на основі методів багатofакторного кореляційно-регресійного аналізу створити математичну модель процесу чи явища, яка дала би змогу оцінити ступінь впливу на досліджуваний результативний показник кожного із введених у модель факторів при фіксованому положенні на середньому рівні інших факторів.

Під час побудови багатofакторних регресійних моделей можна виділити такі етапи:

– вибір всіх можливих факторів, які впливають на показник (або процес), що досліджується. Для кожного фактора потрібно визначити його числові характеристики. Якщо деякі фактори неможливо кількісно чи якісно визначити або для них недоступна статистика, то їх вилучають з подальшого розгляду;

– вибір вигляду регресійної чи багатofакторної моделі, тобто знаходження аналітичного виразу, котрий найкраще відображував би зв'язок факторних ознак з результативною, тобто вибір функції.

Для оцінки фінансової безпеки підприємства скористаємось методами економіко-математичного моделювання та статистичного аналізу. З метою визначення тенденцій розвитку досліджуваної результативної ознаки скористаємось багатofакторними моделями та застосуємо методи множинного кореляційно-регресійного аналізу, метою якого є виявлення залежностей між досліджуваними ознаками.

Кореляційний і регресійний методи аналізу вирішують три основні завдання:

- визначення за допомогою рівнянь регресії аналітичної форми зв'язку між варіацією ознак X і Y ;
- знаходження і статистичне оцінювання рівняння зв'язку між результативною і факторною ознаками на підставі регресійного аналізу;
- інтерпретація отриманого рівняння і його використання [38].

За допомогою таких моделей ми зможемо проаналізувати, які чинники мають найбільший вплив на фінансову безпеку підприємства, що дасть можливість ефективно управляти фінансовою безпекою підприємства.

Для побудови моделі та одержання показників, які дають змогу оцінити зв'язок і якість моделі, використаємо пакет «Аналіз даних» [38]. До нього відносяться:

- інструмент аналізу «Кореляція»;
- інструмент аналізу «Регресія».

Для обчислення парних коефіцієнтів лінійної кореляції використовується спеціальна функція «КОРЕЛ», яка використовує масиви для обчислення. «Масив1» – посилання на діапазон комірок першої вибірки; «масив2» – посилання на діапазон комірок другої вибірки.

Після появи на екрані діалогового вікна у перше поле «Вхідний інтервал Y » введемо діапазон значень результативного показника Y , а у друге поле «Вхідний інтервал X » – діапазон значень факторних показників X_1, \dots, X_n .

Так, в результаті ми отримаємо кореляційні матриці, що показують значення функції «КОРЕЛ» для кожної можливої пари змінних показників. Будь-яке значення коефіцієнта кореляції повинно знаходитися в діапазоні від -1 до +1 включно.

Разом з кореляційним аналізом здійснимо регресійний аналіз, який полягає у визначенні аналітичного зв'язку між результативною ознакою y і незалежними випадковими величинами x_1, \dots, x_n (факторними ознаками).

Рівняння лінійної множинної залежності має вигляд:

$$Y = a_0 + a_1x_1 + \dots + a_nx_n, \quad (3.1)$$

де Y – розрахункові значення результативної ознаки функції;

a_0, \dots, a_n – коефіцієнти регресії (параметри, які треба визначити);

x_1, \dots, x_n – факторні ознаки [38].

Регресійний аналіз тісно пов'язаний з іншими статистичними методами – методами кореляційного і дисперсійного аналізу. На відміну від кореляційного аналізу, який вивчає напрям і силу статистичного зв'язку ознак, регресійний аналіз вивчає вид залежності ознак, тобто параметри функції залежності однієї ознаки від однієї або декількох інших ознак. На відміну від дисперсійного аналізу, за допомогою якого досліджується залежність кількісної ознаки від однієї або декількох якісних ознак, в регресійному аналізі зазвичай досліджується залежність (кількісної або якісної ознаки) від однієї або декількох кількісних ознак.

Таким чином, в регресійному аналізі розглядається одностороння залежність випадкової залежної змінної від однієї або декількох незалежних змінних. Незалежні змінні називаються факторами, а залежна змінна – результативною ознакою.

Регресійний аналіз припускає вирішення двох завдань. Перше полягає у виборі незалежних змінних, що істотно впливають на залежну величину, та визначенні форми рівняння регресії. Дане завдання вирішується шляхом аналізу взаємозв'язку, що вивчається. Друге завдання – оцінювання параметрів – вирішується за допомогою того або іншого статистичного методу обробки даних спостереження.

Отже, наведена вище розрахункова процедура множинного кореляційно-регресійного аналізу дає змогу оцінити вплив кожного із чинників, що утворюють модель оцінки фінансової безпеки на результативну ознаку і спрогнозувати поведінку фінансової безпеки підприємства на майбутнє.

3.2 Практична реалізація запропонованої математичної моделі на прикладі СТОВ «Надія»

Безперечно макроекономічні процеси розвитку економіки впливають на розвиток підприємства. Для кількісного аналізу впливу головних макроекономічних показників розвитку економіки на обсяги реалізованої промислової продукції (робіт, послуг) аграрного сектору було обрано сільськогосподарське товариство з обмеженою відповідальністю «Надія» (СТОВ «Надія»).

Макроекономічні коефіцієнти наведені у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1 – Макроекономічні коефіцієнти

Назва показника	Позначення
1	2
Індекс споживчих цін	X1
Рівень безробіття	X2
Індекс росту населення	X3
Індекс росту міського населення	X4
Індекс росту сільського населення;	X5
Індекс росту валового внутрішнього продукту	X6
Індекс росту державного боргу	X7

Продовження таблиці 3.1

Індекс росту валового зовнішнього боргу	X8
Індекс росту грошової маси	X9
Індекс росту експорту	X10
Індекс росту первісної вартості основних засобів України	X11

Для побудови економіко-математичної моделі як залежну змінну використаємо коефіцієнт незалежності СТОВ «Надія», адже саме цей показник найбільш повно характеризує стан фінансової безпеки підприємства. Як незалежні змінні обрано різні макроекономічні коефіцієнти, а саме: X1 – індекс споживчих цін; X2 – рівень безробіття; X3 – індекс росту населення; X4 – індекс росту міського населення; X5 – індекс росту сільського населення; X6 – індекс росту валового внутрішнього продукту; X7 – індекс росту державного боргу; X8 – індекс росту валового зовнішнього боргу; X9 – індекс росту грошової маси; X10 – індекс росту експорту; X11 – індекс росту первісної вартості основних засобів України.

Для оцінки щільності зв'язку між величиною Y і відібраними для дослідження показниками проаналізовано коефіцієнти парної кореляції (таблиця 3.2) та досліджено модель на мультиколінеарність.

Таблиця 3.2 – Кореляційна матриця впливу макроекономічних показників розвитку економіки на коефіцієнт незалежності СТОВ «Надія»

	Y	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8	X9	X10	X11
Y	1,00											
X1	-0,81	1,00										
X2	-0,01	-0,42	1,00									
X3	0,02	-0,10	-0,41	1,00								
X4	-0,14	0,17	-0,63	0,90	1,00							
X5	0,31	-0,54	0,25	0,56	0,14	1,00						
X6	-0,03	0,48	-0,48	-0,39	-0,14	-0,62	1,00					

Продовження таблиці 3.2

X7	0,46	-0,28	-0,38	0,36	0,32	0,22	0,09	1,00				
X8	0,17	0,29	-0,62	-0,22	0,05	-0,58	0,57	0,27	1,00			
X9	0,29	0,05	-0,16	-0,67	-0,52	-0,51	0,71	0,01	0,40	1,00		
X10	0,08	0,24	-0,17	-0,41	-0,34	-0,29	0,84	0,18	0,30	0,63	1,00	
X11	-0,55	0,51	-0,39	0,37	0,43	0,01	0,20	0,28	0,07	-0,18	0,25	1,00

Отже, на фінансову безпеку СТОВ «Надія» впливають такі показники як: X1 – індекс споживчих цін; X7 – індекс росту державного боргу; X11 – індекс росту первісної вартості основних засобів України.

Найнижчий вплив мають такі показники як: X2 – рівень безробіття; X3 – індекс росту населення; X4 – індекс росту міського населення; X5 – індекс росту сільського населення; X6 – індекс росту валового внутрішнього продукту; X8 – індекс росту валового зовнішнього боргу; X9 – індекс росту грошової маси; X10 – індекс росту експорту. Ці показники не були включені до моделі.

За допомогою програми аналіз даних в EXCEL проаналізовано вплив макроекономічних показників розвитку економіки на коефіцієнт незалежності СТОВ «Надія». Регресійне рівняння має вигляд:

$$Y = 1,331581 - 0,004689 X1 + 0,190155 X7 - 0,169605 X11, \quad (3.2)$$

де Y – коефіцієнт незалежності;

X1 – індекс споживчих цін;

X7 – індекс росту державного боргу;

X11 – індекс росту первісної вартості основних засобів України.

Це свідчить про те, що якщо індекс споживчих цін зросте на 1 одиницю, то коефіцієнт незалежності зменшиться на 0,004689 одиниць, якщо індекс росту державного боргу зросте на 1 одиницю, то коефіцієнт незалежності збільшиться на 0,190155 одиниць, якщо індекс росту первісної

вартості основних засобів України зростає на 1 одиницю, то коефіцієнт незалежності зменшиться на 0,169605 одиниць.

Структурні зміни в діяльності сільськогосподарського підприємства можна враховувати в багатофакторних моделях показників. Для оцінювання показників скористаємося моделлю оцінки фінансової безпеки сільськогосподарського підприємства. З метою вибору найвпливовіших показників проаналізуємо її параметри, які показують на скільки може покращитися або погіршитися фінансова безпека на підприємстві, якщо відповідний показник збільшити або зменшити на одиницю його виміру.

Вплив окремих показників, що ввійшли до моделі оцінки фінансової безпеки СТОВ «Надія», можна побачити на побудованій діаграмі інтенсивності зміни коефіцієнта незалежності під впливом факторів, які до неї надходять (рисунок 3.1).

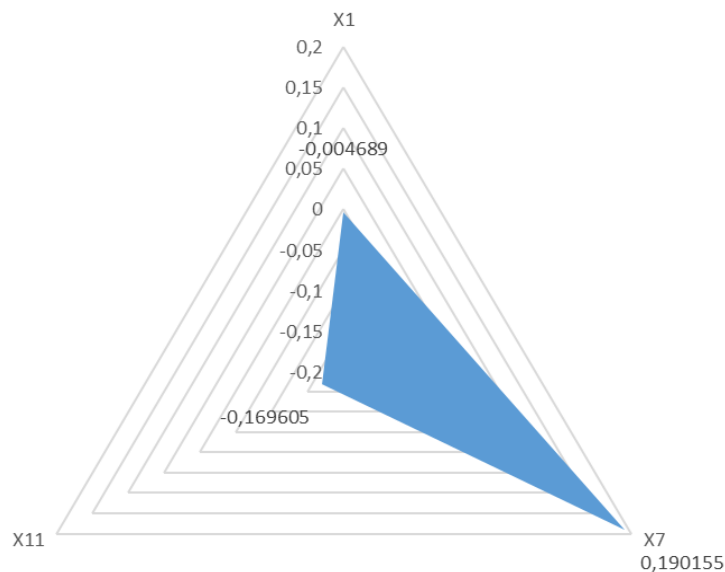

Рисунок 3.1 – Інтенсивність зміни фінансової безпеки у разі збільшення або зменшення змінних моделі

Позитивний вплив та найбільшу інтенсивність на фінансову безпеку має лише індекс росту державного боргу (X7), збільшення цієї змінної на 1 дає можливість у середньому збільшити результуючу ознаку на 0,19. Як

виявилось з моделі (3.1) індекс споживчих цін (X_1) та індекс росту основних засобів негативно впливають на стан фінансової безпеки СТОВ «Надія».

Проведемо регресійний аналіз, користуючись «Аналізом даних» в пакеті Excel, з метою визначення пріоритетності факторів впливу на рівень коефіцієнта незалежності (таблиця 3.3).

Таблиця 3.3 – Показники регресійної статистики

Показники регресійної статистики	
Коефіцієнт множинної регресії R	0,911865
Коефіцієнт детермінації R^2	0,831498
Нормований коефіцієнт детермінації R^2	0,76831
Стандартна похибка	0,035991
Кількість спостережень	12

Значення коефіцієнту множинної регресії дорівнює 0,9118. Це свідчить про те, що 91,18% мінливості Y пояснюється динамікою факторів, включених у модель регресії.

Коефіцієнт детермінації показує, що включені у модель фактори на 83,14 % визначають рівень досліджуваного показника, а лише 16,86 % динаміки Y – пояснюється впливом неврахованих факторів.

Нормований R^2 враховує кількість років та факторів впливу на досліджуваний показник і забезпечує інформацією стосовно того, наскільки іншим міг би бути результат аналізу, якщо вибірка була б значно більшою. В нашому випадку значення R^2 і нормованого R^2 не суттєво відрізняються, що свідчить про досить стійку залежність у будь-якій кількості спостережень. Досить високі значення цих показників регресії свідчать про вірогідність побудованої моделі ($R^2= 83$, нормований $R^2= 77$), однак це ще не гарантує не випадковості результату. Необхідно перевірка за критеріями, які можна одержати з таблиці дисперсійного аналізу.

Дисперсійний аналіз моделі дозволяє оцінити достовірність отриманої моделі за рівнем значущості критерія Фішера (таблиця 3.4).

Таблиця 3.4 – Дисперсійний аналіз

	Df	SS	MS	F	Значущість F
Регресія	3	0,051136	0,017045	13,1591	0,001845
Залишок	8	0,010363	0,001295		
Разом	11	0,061499			

Критерій Фішера або F- критерій дорівнює 13,16. При його порівнянні з табличним F-критерієм при числі ступенів свободи $\nu_1=12$ і $\nu_2=8$ табличний $F_{кр} = 3,28$. Розрахункова величина F значно більше табличної, що свідчить про корисність одержаного регресійного рівняння для прогнозування.

Значущість $F = 0,002$, що менше 0,5, що свідчить про те, що результати оцінювання є достатньо достовірними.

Визначаємо значення коефіцієнтів регресії (таблиця 3.5). Додатне значення коефіцієнту регресії вказує на пряму залежність між показником і фактором впливу (власним капіталом і коефіцієнтом стабільності), а від'ємне значення – про зворотній зв'язок між зобов'язаннями і коефіцієнтом стабільності.

Таблиця 3.5 – Коефіцієнти кореляції

	Коефіцієнти	Стандартна помилка	t-статистика	P-значення
Y-перетин	1,331581	0,219235	6,073764	0,000298
X1	-0,004689	0,002002	-2,341758	0,047286
X7	0,190155	0,072509	2,622491	0,030532
X11	-0,169606	0,073736	-2,300173	0,040457

P-значення коефіцієнтів моделі є меншим 0,05, що свідчить про значущість коефіцієнтів для моделі.

Отримана модель є адекватною і її можна використовувати для прогнозування фінансового стану на наступний рік.

Прогнозуючи загрози за даною моделлю для СТОВ «Надія» ми можемо визначити такі зовнішні загрози, які мають сильний вплив зараз та можуть спричинити зниження фінансової безпеки в майбутньому. До таких загроз відносяться: різке підвищення індексу споживчих цін (якщо індекс споживчих цін зросте на 1 одиницю, то коефіцієнт незалежності зменшиться на 0,004689 одиниць), зменшення індексу росту державного боргу (якщо індекс росту державного боргу зросте на 1 одиницю, то коефіцієнт незалежності збільшиться на 0,190155 одиниць, тобто за рахунок цих коштів підвищиться фінансування аграрного сектору) та різке зростання первісної вартості основних засобів України (якщо індекс росту первісної вартості основних засобів України зросте на 1 одиницю, то коефіцієнт незалежності зменшиться на 0,169605 одиниць).

Для перевірки ефективності моделі підставимо значення незалежних змінних за 2019 рік до регресійного рівняння. Відповідно до даних Держкомстату у 2019 році індекс споживчих цін відповідає значенню 125,7. Державний зовнішній борг зріс на 14,2%, а первісна вартість основних засобів України – на 5,2%. Використовуючи модель розраховано коефіцієнт незалежності, значення на 2019 рік якого складає 0,781. Модель можна використовувати для прогнозування, проте для підвищення її ефективності ми пропонуємо її побудувати з урахуванням даних за 2020 рік. Таким чином ми перевіримо як зміни в економіці вплинули на розвиток підприємства.

Для оцінки щільності зв'язку між величиною Y і відібраними для дослідження показниками проаналізовано коефіцієнти парної кореляції (таблиця 3.6) та досліджено модель на мультиколінеарність.

Таблиця 3.6 – Кореляційна матриця впливу макроекономічних показників розвитку економіки на коефіцієнт незалежності СТОВ «Надія»

	Y	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8	X9	X10	X11
Y	1,00											
X1	-0,58	1,00										
X2	0,02	-0,24	1,00									
X3	0,07	0,10	-0,32	1,00								
X4	-0,09	0,28	-0,55	0,90	1,00							
X5	0,35	-0,25	0,29	0,61	0,21	1,00						
X6	-0,17	-0,39	-0,33	-0,42	-0,28	-0,50	1,00					
X7	0,43	-0,29	-0,39	0,31	0,28	0,17	0,14	1,00				
X8	0,16	0,22	-0,62	-0,22	0,04	-0,57	0,23	0,28	1,00			
X9	0,21	-0,17	-0,22	-0,71	-0,56	-0,57	0,56	0,05	0,39	1,00		
X10	0,03	0,02	-0,22	-0,47	-0,39	-0,36	0,54	0,21	0,31	0,67	1,00	
X11	-0,57	0,26	-0,42	0,25	0,34	-0,08	0,31	0,30	0,08	-0,06	0,30	1,00

Отже, на фінансову безпеку СТОВ «Надія» впливають такі показники як: X1 – індекс споживчих цін; X7 – індекс росту державного боргу; X11 – індекс росту первісної вартості основних засобів України.

Найнижчий вплив мають такі показники як: X2 – рівень безробіття; X3 – індекс росту населення; X4 – індекс росту міського населення; X5 – індекс росту сільського населення; X6 – індекс росту валового внутрішнього продукту; X8 – індекс росту валового зовнішнього боргу; X9 – індекс росту грошової маси; X10 – індекс росту експорту. Ці показники не були включені до моделі.

За допомогою програми аналіз даних в EXCEL проаналізовано вплив макроекономічних показників розвитку економіки на коефіцієнт незалежності СТОВ «Надія». Регресійне рівняння має вигляд:

$$Y = 1,09274 - 0,00203 X1 + 0,235903 X7 - 0,249606 X11, \quad (3.3)$$

де Y – коефіцієнт незалежності;

$X1$ – індекс споживчих цін;

$X7$ – індекс росту державного боргу;

$X11$ – індекс росту первісної вартості основних засобів України.

Проведемо регресійний аналіз, користуючись «Аналізом даних» в пакеті Excel, з метою визначення пріоритетності факторів впливу на рівень коефіцієнта незалежності (таблиця 3.7).

Таблиця 3.7 – Показники регресійної статистики

Показники регресійної статистики	
Коефіцієнт множинної регресії R	0,8744
Коефіцієнт детермінації R^2	0,7646
Нормований коефіцієнт детермінації R^2	0,6861
Стандартна похибка	0,0407
Кількість спостережень	12

Значення коефіцієнту множинної кореляції дорівнює 87,44%. Це свідчить про те, що 87,44% мінливості Y пояснюється динамікою факторів, включених у модель регресії. Коефіцієнт детермінації показує, що включені у модель фактори на 76,46 % визначають рівень досліджуваного показника, а лише 23,54% динаміки Y – пояснюється впливом неврахованих факторів.

Отримана модель (3.3) є адекватною і її можна використовувати для прогнозування фінансового стану на наступний рік.

Для оцінювання впливу показників, що увійшли до моделі було розраховано коефіцієнт еластичності (показник, що характеризує міру чутливості економічної величини щодо факторів іншої величини, від яких вона залежить), що відображено на рисунку 3.2.

Цей показник показує, на скільки відсотків зміниться коефіцієнт незалежності за зміни фактора моделі на один процент за фіксованого значення інших факторів на будь-якому рівні.

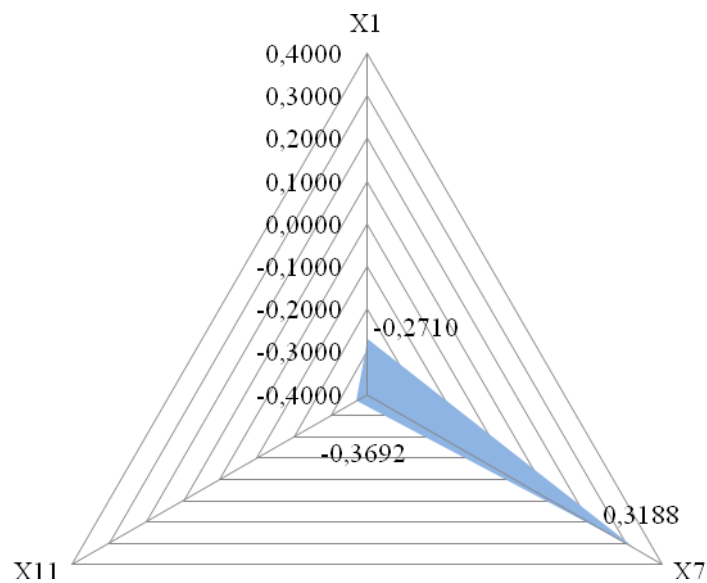

Рисунок 3.2 – Розподіл факторів моделі за впливом на фінансову безпеку (коефіцієнт еластичності)

Відповідно до даних Держкомстату у 2020 році, на даному етапі, індекс споживчих цін відповідає значенню 143,3. Державний зовнішній борг зріс на 18%, а первісна вартість основних засобів України – на 32,2%. Використовуючи модель (3.3) розраховано коефіцієнт незалежності, прогнозне значення за 2020 рік якого складає 0,75 (таблиця 3.8).

Таблиця 3.8 – Коефіцієнт незалежності у 2019 р. та у 2020 р.

Роки	Індекс споживчих цін	Індекс росту державного боргу	Індекс росту основних засобів	Коефіцієнт незалежності
	X1	X7	X11	Y
2019	125,7	1,142	1,052	0,781
2020	143,3	1,18	1,322	0,75

В обидві моделі увійшли такі показники як: X1 – індекс споживчих цін; X7 – індекс росту державного боргу; X11 – індекс росту первісної вартості основних засобів України.

Проте змінилася сила впливу незалежних змінних на результуючу ознаку, а саме: зменшилась у 2 рази сила впливу індексу споживчих цін, та збільшилась сила впливу на 24% індексу росту державного боргу та на 47% індексу росту первісної вартості основних засобів України.

СТОВ «Надія» має високий рівень фінансової безпеки, тому в даному випадку доцільно використовувати стратегію стабілізації, яка спрямована на закріплення існуючого рівня фінансової безпеки.

Тактичні дії запропонованої стратегії відображено на рисунку 3.3, які доцільно поділити на внутрішні та зовнішні тактичні дії.

Тож до внутрішніх тактичних дій, які доцільно провести на підприємстві для підвищення рівня фінансової безпеки віднесено проведення ревізії технічного рівня обладнання та основних фондів та фінансування забезпечення високого рівня кваліфікації персоналу підприємства. А до зовнішніх тактичних дій віднесено виділення засобів на закріплення позицій на внутрішньому та зовнішньому товарних ринках та фінансування продовження існуючих контактів з постачальниками сировини та матеріалів.

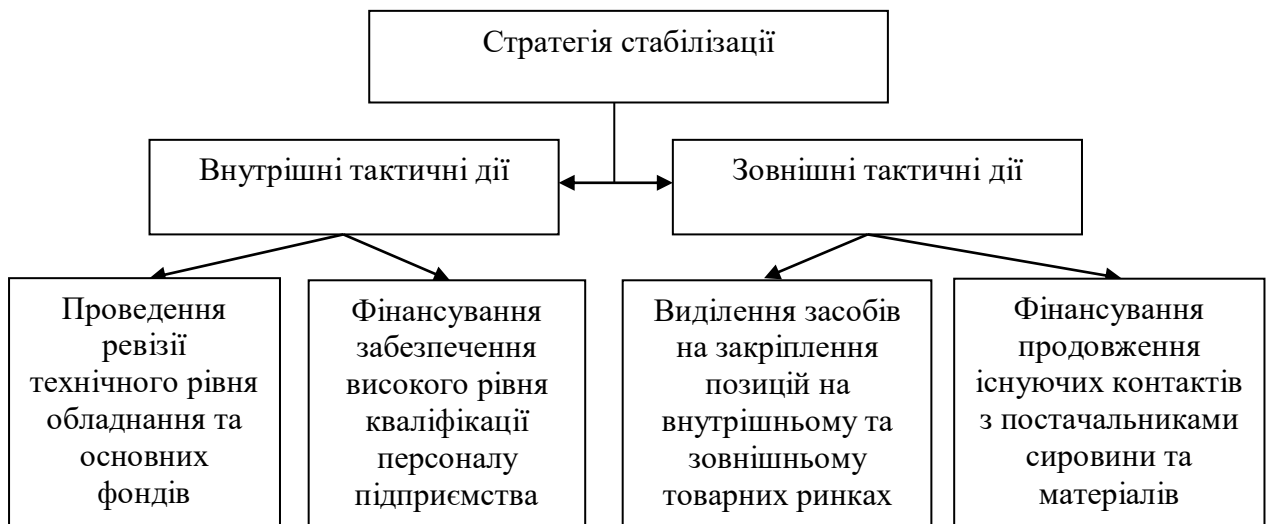

Рисунок 3.3 – Тактичні дії стратегії стабілізації для СТОВ «Надія»

Таким чином, для оцінки та прогнозування розвитку системи фінансової безпеки доцільно використовувати розглянуті методи, що зумовлено стохастичним характером чинників функціонування підприємства та загроз його фінансовій безпеці. Застосування методів кореляційно-регресійного аналізу дає можливість оцінити вплив зміни ринкового середовища на рівень фінансової безпеки підприємства, провести аналіз причинно-наслідкових зв'язків між індикаторами фінансової безпеки, оцінити силу та напрям цих взаємозв'язків.

3.3 Напрями підвищення рівня фінансової безпеки підприємства

Для підвищення фінансової безпеки аграрного сектору найбільш доцільним є використання методики оцінки та прогнозування зовнішніх та внутрішніх загроз середовища. Під прогнозуванням загроз фінансової безпеки ми пропонуємо розуміти безперервне суцільне спостереження за показниками зовнішнього та внутрішнього середовища. Запропонована нами

модель ідентифікації та оцінки загроз фінансовій безпеці зображена на рисунку 3.4.

Рисунок 3.4 – Модель ідентифікації та оцінки загроз фінансовій безпеці підприємства

Система реальних та потенційних загроз динамічна. Тому при визначенні характеристик загроз підприємства слід виходити з можливості кількісної та якісної оцінки показників. Ми вважаємо, що при управлінні фінансовою безпекою найбільш доцільним напрямом вирішення проблеми з'ясування загроз є прогнозування зовнішнього та внутрішнього середовища.

Прогнозуючи загрози за даною методикою для СТОВ «Надія» ми можемо визначити такі зовнішні загрози, які мають сильний вплив зараз та можуть спричинити зниження фінансової безпеки в майбутньому. До таких загроз відносяться: різке підвищення індексу споживчих цін (якщо індекс споживчих цін зросте на 1 одиницю, то коефіцієнт незалежності зменшиться на 0,004689 одиниць), зменшення індексу росту державного боргу (якщо індекс росту державного боргу зросте на 1 одиницю, то коефіцієнт незалежності збільшиться на 0,190155 одиниць, тобто за рахунок цих коштів підвищиться фінансування аграрного сектору) та різке зростання первісної вартості основних засобів України (якщо індекс росту первісної вартості основних засобів України зросте на 1 одиницю, то коефіцієнт незалежності зменшиться на 0,169605 одиниць).

Отже, ми бачимо, що в результаті використання запропонованої нами моделі ми можемо оперативно ідентифікувати та оцінити загрози фінансовій безпеці на підприємстві.

Так як на СТОВ «Надія» ми маємо високий рівень фінансової безпеки, то з боку держави розробка системи заходів на досягнення показниками нормативних значень має спиратися на такий інструмент як стимулювання. Даний інструмент проявляється у фінансово-кредитному забезпеченні розвитку аграрного сектору.

Державна фінансова підтримка має важливе значення в системі фінансового забезпечення аграрного сектору, оскільки дозволяє впливати на вирішення державних проблем (забезпечення національної продовольчої безпеки, пом'якшення природних та економічних ризиків, збереження навколишнього середовища, гармонійний розвиток сільських територій та виробничої діяльності різних організаційних форм господарювання).

Метою розвитку фінансово-кредитного забезпечення сільського господарства є формування ефективних механізмів створення повного і якісного фінансово-кредитного забезпечення потреб розвитку

сільськогосподарського виробництва та фінансового регулювання взаємовідносин товаровиробників галузі з фінансово-кредитною системою.

Основними стратегічними цілями державної регулювання, яке направлене на підтримку фінансового забезпечення розвитку аграрного сектору є:

- забезпечення потреб сільського господарства у кредитних ресурсах;
- формування ефективної системи оподаткування та страхування агропромислового виробництва;
- повне забезпечення потреб розвитку аграрного сектору в інвестиційних ресурсах;
- зростання інвестиційних можливостей сільськогосподарських товаровиробників;
- розширення фінансування дорожнього господарства у сільській місцевості як одного з ключових факторів підвищення інвестиційної привабливості сільського господарства.

Розвиток кредитного забезпечення сільськогосподарськими товаровиробниками передбачає розширення можливостей суб'єктів агропромислового виробництва для залучення кредитів. Для цього передбачається: розширити ринок банківського кредитування шляхом створення Державного земельного іпотечного банку та впровадження механізму застави земельних ділянок сільськогосподарського призначення та прав оренди на них при іпотечному кредитуванні; завершити формування системи кредитної кооперації шляхом внесення змін до законодавства з метою регламентування діяльності кредитних кооперативів у сільській місцевості та розширення мікрокредитування на селі; сприяти використанню нових кредитних продуктів у банківській, у тому числі й в кооперативній кредитній системі; запровадити нові фінансові інструменти для сільськогосподарських товаровиробників з метою отримання додаткових кредитів під заставу майбутнього урожаю (або майбутню тваринницьку

продукцію); розвивати систему гарантування повернення кредитів шляхом створення спеціального гарантійного фонду; створити систему інформаційного забезпечення кредитування галузі у складі моніторингових, консультативних та освітянських послуг.

Проблему інвестиційного забезпечення розвитку аграрного сектору передбачається розв'язати шляхом: удосконалення інвестиційної політики держави в АПК у напрямі переорієнтації її на повне забезпечення інвестиційних потреб підприємств і організацій державної сфери, стимулювання інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання, посилення ролі інвестиційної підтримки сільськогосподарських товаровиробників та удосконалення її механізмів, покращення умов залучення зовнішніх інвестицій в агропромислове виробництво, а також на розвиток сільських територій; забезпечення формування інвестиційних ресурсів у сільському господарстві за пропорцією, що характеризується співвідношенням між власними і залученими джерелами як 2:1; формування механізму підтримки інвестицій особистих селянських господарств; створення умов для пріоритетного розвитку тваринництва, насамперед м'ясного та молочного скотарства за рахунок коштів державного бюджету, кредитів та капіталу інвесторів; забезпечення стабілізації та посилення ролі кредитного механізму при формуванні джерел фінансування інвестицій у сільське господарство; усунення перешкод у діяльності іноземних інвесторів у сільському господарстві з дотриманням національних інтересів; посилення рівня захисту прав інвесторів, а також власників земельних ділянок і майнових об'єктів; спрямування на будівництво, ремонт та облаштування доріг у сільській місцевості не менше третини надходжень до дорожніх фондів.

Держава має суттєво впливати на фінансове забезпечення розвитку аграрного сектору шляхом економічно обґрунтованого використання таких важелів регулювання, як податкова, бюджетна, грошово-кредитна, антимонопольна й цінова політика. Розв'язання проблем з залучення коштів

в аграрний сектор сприятиме раціональному та ефективному використанню інвестованих та залучених коштів, контролю їх руху і своєчасному поверненню, що в результаті позитивно вплине на фінансову безпеку реального сектору економіки, так і на фінансову безпеку держави.

Завдяки реалізації запропонованих заходів у сфері фінансово-кредитної політики покращиться стан фінансового забезпечення сільськогосподарських товаровиробників, зокрема підвищиться рівень задоволення їх потреб у ресурсах.

ВИСНОВКИ

Управління фінансовою безпекою підприємств є досить актуальним питанням. Поступовий перехід економіки України на ринкові відносини водночас, по-перше, суттєво ускладнює умови господарювання і, по-друге, сприяє зростанню конкуренції між господарюючими суб'єктами, що може погіршувати їхній фінансовий стан і навіть призводити до банкрутства. Тому на порядок денний постає проблема забезпечення в ринкових умовах фінансової безпеки вітчизняних підприємств шляхом своєчасного запровадження відповідного механізму оцінки.

В процесі написання дипломної роботи було розглянуто сутність фінансової безпеки підприємства, в результаті чого було сформульовано власне визначення поняття «фінансова безпека підприємства».

Удосконалено систему оцінки рівня фінансової безпеки підприємств з урахуванням зовнішніх факторів та для позбавлення суб'єктивності оцінки, запропоновано використовувати математичне моделювання. Запропонований науковий підхід дозволить встановити рівень фінансової безпеки підприємства та виявити у ній проблеми, а також ефективно сформувати (скоригувати) стратегію забезпечення фінансової безпеки підприємства.

Головним завданням суб'єкта розробки і реалізації стратегії є знаходження балансу застосування перелічених методів, який не тільки дозволить зекономити трудові та фінансові ресурси, а й надасть можливість підприємству отримувати більш точні дані про майбутні тенденції розвитку зовнішнього і внутрішнього середовища та сформувати на їх основі фінансову стратегію.

Дослідження взаємозалежності зовнішніх та внутрішніх факторів фінансової безпеки підприємства показали, що на фінансову безпеку СТОВ «Надія» впливають такі показники як: індекс споживчих цін; індекс росту державного боргу; індекс росту первісної вартості основних засобів України.

Подальші дослідження будуть спрямовані на обґрунтування вибору стратегії щодо підвищення фінансової безпеки підприємства.

Удосконалено методику ідентифікації та оцінки загроз фінансовій безпеці підприємства та побудовано модель покрокових дій, що дозволить з'ясувати загрози, кількісно та якісно їх оцінити та зробити прогноз можливих варіантів розвитку фінансової безпеки.

Запропоновано заходи державної регулювання, які направлені на підтримку фінансового забезпечення розвитку аграрного сектору, впровадження яких, сприятиме раціональному та ефективному використанню інвестованих та залучених коштів, контролю їх руху і своєчасному поверненню, що в результаті позитивно вплине як на фінансову безпеку реального сектору економіки, так і на фінансову безпеку держави.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Губський Б. В. Економічна безпека України: методологія виміру, стан і стратегія забезпечення: посіб. Київ, 2001. 122 с.
2. Чорнодід І. С. Економічна безпека як категорія економічної теорії: монографія. Одеса, 2003. 21 с.
3. Барановський О. І. Фінансова безпека: монографія. Київ, 1999. 338 с.
4. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні: монографія. Київ, 2004. 59 с.
5. Тивончук С. В. Особливості фінансового забезпечення сільського господарства у Франції і Україні: монографія. Суми, 2013. 69 с.
6. Бланк И. А. Управление финансовой безопасностью предприятия: учеб. пособ. Київ, 2004. 784 с.
7. Горячева К.С. Оцінка рівня фінансової безпеки підприємства. Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: збірник наукових праць. Суми, 2004. 295 с.
8. Демченко І. В. Фінансова безпека суб'єкта господарювання: сутність та умови виникнення. *Науковий вісник: фінанси, банки, інвестиції*. 2010. Т. 1. Вип. 6. С. 35–38.
9. Пластун О. Л. Система фінансової безпеки суб'єктів: монографія. Суми, 2007. 107 с.
10. Васильченко З. М. Теоретична концепція оцінки економічної безпеки банку: монографія. Київ, 2006. 45 с.
11. Білик М. Д. Роль стабільної діяльності підприємств у їх фінансовій безпеці: посіб. Житомир, 2008. 133 с.
12. Жихор О. Б. Фінансова безпека підприємства як економічна категорія: монографія. Київ, 2012. 48 с.

13. Сословський В. Г. Науково-методичні підходи до діагностування фінансової безпеки підприємства: зб. наук. праць. Київ, 2012. 117 с.
14. Біломістна І. І. Особливості формування теоретичних підходів до визначення фінансової безпеки підприємства як економічної категорії: зб. наук. праць. Херсон, 2013. 40 с.
15. Гудзь О. Є. Методологічна платформа побудови стратегії забезпечення фінансової безпеки підприємства. Вісник Сумського національного аграрного університету. *Фінанси і кредит*. 2013. С. 7–12.
16. Гудзь О. Є. Формування адаптивного механізму фінансової безпеки агроформувань: монографія. Харків, 2009. 45 с.
17. Донець Л. І. Економічна безпека підприємства: навч. посіб. Київ, 2008. 240 с.
18. Пономаренко О. Е. Розробка алгоритму формування рекомендацій щодо забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання промисловості: посіб. Одеса, 2011. 54 с.
19. Демченко І. В. Стратегічне управління фінансовою безпекою суб'єкта господарювання. *Фінанси, банки, інвестиції*. 2010. С. 43–46.
20. Орехова К. В. Оцінювання фінансової безпеки підприємства: науч. посіб. Київ, 2013. 244 с.
21. Формування механізму управління фінансовою безпекою підприємства: автореф. Хмельницький, 2016. 20 с.
22. Єрмошенко М. М. Економічні та організаційні засади забезпечення фінансової безпеки підприємства: посіб. Київ, 2005. 78 с.
23. Парфентій Л. А. Управління фінансовою безпекою підприємств в умовах економічної нестабільності: монографія. Суми: Мрія, 2019. 183 с.
24. Козловський С. В. Економічна безпека аграрної галузі України в умовах інституційних трансформацій: монографія. Вінниця, 2019. 270 с.
25. Коробчинський О. Л. Методика формування системи економічної безпеки підприємства: посіб. Рівне, 2009. 45 с.

26. Ареф'єва О. В. Економічні основи формування фінансової складової економічної безпеки: навч. посіб. Київ, 2009. 103 с.
27. Боронос В. Г. Формування механізму оптимізації структури капіталу та його вплив на фінансовий потенціал підприємства: монографія. Тернопіль, 2010. 166 с.
28. Власюк О. С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку: посіб. Київ, 2008. 48 с.
29. Волкова Н. А. Сучасні проблеми розвитку економічного аналізу як інструменту ефективності діяльності: монографія. Одеса, 2012. 292 с.
30. Рзаєва Т. Г. Зарубіжні методики визначення ймовірності банкрутства підприємства: монографія. Київ, 2010. 181 с.
31. Анісімова О. М. Аналіз ділової активності підприємства як системна оцінка ефективності використання власних ресурсів: монографія. Херсон, 2013. 24 с.
32. Шкарлет С. М. Економічна безпека підприємства: інноваційний аспект: монографія. Київ, 2007. 436 с.
33. Чопко Н. С. Система управління фінансовою безпекою підприємства: навч. посіб. Львів, 2008. 399 с.
34. Цимбалюк І. О. Податкова безпека в системі фінансової безпеки держави: монографія. Донецьк, 2013. 392 с.
35. Хаванова М. С. Методи фінансової стратегії підприємства: посіб. Миколаїв, 2013. 23 с.
36. Терещенко О. О. Антикризове управління на підприємстві: монографія. Київ, 2006. 268 с.
37. Рибіна А. М. Збалансована система показників у системі стратегічного управлінського обліку: навч. посіб. Київ, 2010. 75 с.
38. Довбня С. Б. Діагностика рівня економічної безпеки підприємства: монографія. Херсон, 2008. 97 с.

39. Папехін Р. С. Индикаторы финансовой безопасности предприятия: монографія. Волгоград, 2007. 16 с.
40. Цимбалюк І. О. Фінансова безпека підприємств і банківських установ: монографія. Суми, 2009. 295 с.
41. Кириченко О. А., Лаптев С. М., Пригунов П. Я., Захаров О.І. Управління фінансово-економічною безпекою: навч. посіб. Київ, 2010. 126 с.
42. Ковалева А. М., Самсонова Н. Ф., Сысоева Е. Ф. Финансовый менеджмент: учеб. Москва, 2002. 356 с.
43. Кракос Ю. Б. Управління фінансовою безпекою підприємств: монографія. Київ, 2008. 97 с.
44. Полозова Т. В., Самков В. В. Оцінка фінансових інвестицій обліку як умова забезпечення високої якості облікової інформації. *Економічні та безпекові виклики сучасного бізнес-середовища*: колективна монографія. Харків: ХНУРЕ, 2020. С. 282–292.
45. Полозова Т. В., Самков В. В. Економічна суть і класифікація фінансових інвестицій. *Сучасні стратегії економічного розвитку: наука, інновації та бізнес-освіта. Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції*. Харків: ХНУРЕ, 2020. С. 279–283.